

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
ОДЕСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ ЕКОНОМІЧНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
Кафедра Фінансового менеджменту та фондового ринку

Допущено до захисту

Завідувач кафедри

(підпис)
«___» _____ 2024_ р.

КВАЛІФІКАЦІЙНА РОБОТА
на здобуття освітнього ступеня магістра
зі спеціальності 072 Фінанси, банківська справа, страхування та фондовий
ринок
за магістерською програмою професійного спрямування
Фінансовий та страховий менеджмент
на тему: «Управління формванням портфелю цінних паперів АТ КБ
«ПРИВАТБАНК»»

Виконавець:

студент 62Ф факультету ФБС
Шмельов Кирило Олександрович

/підпис/

Науковий керівник:

д.е.н., професор
Баранова Вікторія Глібівна

/підпис/

Зміст

Вступ	3
РОЗДІЛ 1 ТЕОРЕТИЧНІ ЗАСАДИ УПРАВЛІННЯ ПОРТФЕЛЕМ ЦІННИХ ПАПЕРІВ БАНКУ	7
1.1 Сутність управління портфелем цінних паперів	7
1.2. Особливості діяльності банків на ринку цінних паперів	26
1.3. Система управління портфелем цінних паперів комерційного банку	32
РОЗДІЛ 2 АНАЛІЗ ФІНАНСОВОЇ ТА ІНВЕСТИЦІЙНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ КОМЕРЦІЙНОГО БАНКУ АТ КБ «ПРИВАТБАНК»	47
2.1. Основні тенденції розвитку ринку цінних паперів	47
2.2. Аналіз фінансової діяльності АТ КБ «ПРИВАТБАНК».....	52
2.3. Інвестиційна діяльність АТ КБ «ПРИВАТБАНК»	62
РОЗДІЛ 3 НАПРЯМИ ПІДВИЩЕННЯ ЕФЕКТИВНОСТІ СИСТЕМИ УПРАВЛІННЯ ПОРТФЕЛЕМ ЦІННИХ ПАПЕРІВ КОМЕРЦІЙНОГО БАНКУ	74
3.1. Розрахунковий підхід для формування портфеля цінних паперів ...	74
3.2. Методичні рекомендації щодо оцінки показників портфеля цінних паперів	81
3.3. Використання моделі лінійної регресії для прогнозування майбутніх результатів АТ КБ «ПриватБанк»	87
ВИСНОВКИ	92
СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ.....	95
ДОДАТКИ	100

Вступ

В Україні інвестиційний процес є важливим елементом економічного розвитку, а його відмінна риса полягає у багатосторонній участі різних суб'єктів. Основними учасниками цього процесу є державні інвестори, які здійснюють інвестиції у вигляді державних програм, фінансування інфраструктурних проектів, інноваційних програм та підтримки стратегічних галузей; приватні інвестори, у тому числі фізичні особи та компанії, які інвестують в активи з метою отримання прибутку; взаємні фонди (інвестиційні фонди), які збирають кошти великої кількості інвесторів і вкладають кошти у цінні папери; акціонерні товариства, які інвестують в інші компанії та в їх розвиток через розширення активів; трастові компанії та страхові компанії, які використовують накопичені ресурси для інвестування у фінансові інструменти для збільшення своїх доходів; інші фінансові установи, наприклад банки, які беруть активну участь у формуванні та управлінні інвестиційними картками та забезпечують фінансування інвестиційних проектів. Крім того, компанії, що мають вільні фінансові ресурси, часто направляють ці кошти на купівлю цінних паперів, використовуючи їх як збереження та примноження капіталу. Така багатостороння участь суб'єктів створює сприятливі умови для формування ліквідного ринку цінних паперів та сприяє ефективному перерозподілу капіталу в економіці. Однак подальший розвиток інвестиційного процесу в Україні потребує вдосконалення правового середовища, стимулювання довіри інвесторів та вдосконалення фінансової інфраструктури.

Інвестиційні цілі інвесторів є різноманітними та взаємозалежними, а ефективне управління інвестиціями сприяє досягненню задовільних результатів. У сучасних умовах, особливо в умовах економічної нестабільності та криз, процес прийняття інвестиційних рішень набуває не лише важливості, а й стратегічного значення. Це обумовлено кількома факторами:

1. Безпека: інвестори прагнуть зменшити ризик втрати капіталу, обираючи стабільні та надійні інструменти, особливо в кризові часи.

2. Рентабельність: максимізація доходів, яка має балансуватися з прийнятним рівнем ризику.

3. Ліквідність: наявність швидкого доступу до грошей є суттєво важливою, особливо під час раптових змін на ринку.

4. Зростання: інвестиції, спрямовані на довгострокове збільшення капіталу, сприяють сталому розвитку.

5. Додатковий дохід: завдяки диверсифікації та ефективному управлінню портфелем, інвестори можуть отримувати вигоду навіть у нестабільних економічних умовах.

Прийняття інвестиційних рішень ґрунтується на детальному аналізі ринкової ситуації, оцінці ризиків та прогнозуванні змін, що дозволяє направити фінансові ресурси компанії на найбільш ефективні шляхи. Це не лише впливає на її поточну фінансову стабільність, але й визначає довгострокову конкурентоспроможність.

У галузях світової літератури та економічної науки існує різноманітний спектр теоретичних основ, які пропонують концепції, методи та інструменти для вирішення проблем фінансового менеджменту та управління інвестиціями. Ці підходи охоплюють традиційні теорії, такі як модель Марковіца (сучасна теорія портфеля), модель ціноутворення капітальних активів (CAPM), а також сучасні концепції, такі як поведінкові фінанси, моделі багатофакторного аналізу та підходи на основі ризику (наприклад, вартість при ризик). На вибір теоретико-аналітичного інструментарію в першу чергу впливають конкретні вимоги осіб, які беруть участь в інвестиційному процесі. Наприклад, інституційні інвестори зазвичай надають пріоритет довгостроковій стабільності та мінімізації ризиків, у той час як приватні інвестори можуть шукати вищих короткострокових прибутків. Водночас питання управління економікою та розумного інвестування в Україні є складним і недостатньо розробленим. Причин відсутності прогресу на ринку було кілька: невизначена економічна ситуація, обмежені можливості розвитку, дефіцит ліквідних фінансових інструментів і навіть недотримання законодавства. У цьому контексті надзвичайно важливою є адаптація

ефективних міжнародних стратегій до національних умов та створення унікальних моделей, що враховують специфіку української економіки. Такий підхід гарантує ефективне використання ресурсів, підвищує привабливість інвестиційного клімату та сприяє створенню надійної фінансової системи.

Основною метою цього дослідження є вдосконалення стратегії управління для створення, моніторингу та оптимізації портфеля інвестицій у банку. Завдання дослідження включають :

1. Визначення сутності управління портфелем цінних паперів.
2. Визначення особливості діяльності банків на ринку цінних паперів.
3. Описання системи управління портфелем цінних паперів комерційного банку.
4. Виявлення основних тенденцій розвитку ринку цінних паперів.
5. Аналіз фінансової діяльності АТ КБ «ПРИВАТБАНК».
6. Аналіз інвестиційної діяльності АТ КБ «ПРИВАТБАНК»
7. Рекомендації щодо застосування розрахункового підходу для формування портфеля цінних паперів.
8. Надання методичних рекомендацій щодо оцінки показників портфеля цінних паперів.
9. Використання моделі лінійної регресії для прогнозування майбутніх результатів АТ КБ «ПриватБанк»

Об'єкт дослідження: процес управління інвестиційним портфелем цінних паперів банку.

Предмет дослідження: методи та практичні підходи до управління інвестиційним портфелем цінних паперів банку.

Методи дослідження:

1. Бенчмаркінг - для оцінки різних підходів до управління інвестиційним портфелем.
2. Статистичний аналіз - для визначення динаміки та ефективності управління портфелем.

3. Загальнонаукові методи – аналіз, синтез, узагальнення для формування теоретичних основ.

4. Економіко-статистичні методи - для оцінки ризику, прибутковості та ліквідності портфеля.

Інформаційно базою є монографії, наукові статті, що мають зв'язок з теоретичними засадами управління формуванням портфелю цінних паперів, фінансова звітність комерційного банку, інтернет-ресурси.

Структура роботи. Основна частина магістерської роботи складається з трьох розділів. У першому розділі розглянуті теоретичні засади управління портфелем цінних паперів банку.

У другому розділі розглядається аналіз фінансової та інвестиційної діяльності комерційного банку.

У третьому розділі розгляд напрямів підвищення ефективності системи управління портфелем цінних паперів комерційного банку.

РОЗДІЛ 1 ТЕОРЕТИЧНІ ЗАСАДИ УПРАВЛІННЯ ПОРТФЕЛЕМ ЦІННИХ ПАПЕРІВ БАНКУ

1.1 Сутність управління портфелем цінних паперів

Під час кризи, коли скорочуються обсяги депозитів і можливості кредитування, банки повинні негайно адаптувати свої стратегії для підтримки сталості та розвитку. Одним із найперспективніших напрямів є диверсифікація джерел доходу шляхом активної участі на ринку цінних паперів. Це дозволяє банкам пропонувати нові фінансові інструменти, залучати інвесторів і створювати додаткове стабільне джерело фінансування. Ринки цінних паперів, які часто є активними навіть під час економічної нестабільності, пропонують банкам не лише підтримувати ліквідність, але й зменшувати залежність від традиційних джерел, таких як депозити та позики. Випуск облігацій, акцій та інших інструментів допомагає залучити нові інвестиції та зберегти фінансову стабільність, незважаючи на загальні економічні виклики. Такі стратегії дозволяють банкам зменшити тиск на кредитну та депозитну діяльність і краще адаптуватися до нових обставин. Це підвищує їхню фінансову стабільність і конкурентоспроможність, що є критичним для довгострокового успіху під час кризи.

Активна участь банків на фондовому ринку під час війни справді була важливим елементом збереження фінансової стабільності в Україні. Участь банків у цьому сегменті не тільки сприяє підвищенню прибутковості за рахунок операцій з цінними паперами, але й дозволяє диверсифікувати джерела доходу, що особливо важливо в періоди волатильності. Зменшення кредитів і заощаджень через зниження економічної активності банківських установ може мати негативний вплив на банківські установи. Проте торгівля цінними паперами може компенсувати такі втрати. Крім того, українські банки мають можливість підвищити ліквідність і капіталізацію через фондовий ринок і залучити додаткові інвестиції та ресурси. Це також відкриває двері для більшої

інтеграції у світові фінансові ринки, важливого стратегічного кроку для зміцнення економіки країни перед обличчям глобальних викликів і військової агресії. Тому участь банків у фондовому ринку може зіграти важливу роль у забезпеченні стабільності та захисті економіки під час війни.

Ринок цінних паперів в Україні, особливо за участю банківського сектору, є важливою частиною економічної системи країни, особливо з огляду на виклики сучасної економіки. Наукові дослідження та практичний досвід висвітлюють ряд важливих аспектів і проблем, які заважають повноцінному розвитку цього ринку. Законодавство, що регулює діяльність ринку цінних паперів, потребує подальшого вдосконалення з метою ефективної підтримки банківської діяльності. Окремі сегменти ринку цінних паперів характеризуються недостатньою ліквідністю, що створює ризики для банків та інвесторів. Низька прозорість і високі ризики змушують інвесторів бути обережними, тим самим сповільнюючи розвиток ринку. Гармонізація законодавства України з міжнародними стандартами для покращення регулювання ринку.

Створити умови для залучення більшої кількості операторів ринку та нових фінансових інструментів. Впровадити нові стандарти розкриття інформації та покращити корпоративне управління в банківському секторі. У дослідженні також наголошується на важливості запровадження нових підходів до управління ризиками, особливо щодо кризових явищ, що дозволить банкам краще адаптуватися до ринкових змін.

Ці кроки дозволять банку більш ефективно інтегруватися в ринок цінних паперів, сприяти його розвитку та пропонувати інноваційні фінансові продукти для підтримки стабільності української економіки.

Фондовий ринок відіграє важливу роль у функціонуванні економіки та виконує кілька основних функцій, таких як інвестиції, перерозподіл, регулювання та інформація. Важливість цього полягає не лише в мобілізації капіталу для ділового світу, але й у можливості запропонувати інвесторам можливість диверсифікувати свій бізнес і прибутки. Різноманітність назв на ринку, що змінюється, пропонує інвесторам і компаніям широкий вибір.

Наприклад, акції пропонують власникам і розподіл прибутку в компанії, а пасиви - це боргові зобов'язання, які гарантують фіксовані платежі. Похідні фінансові інструменти, такі як строкові опціони та контракти, дозволяють гарантувати ризик або спекулювати на майбутній вартості фінансової вартості. Таким чином, фондовий ринок не тільки сприяє збільшенню капіталу, але й підвищує ефективність розподілу ресурсів в економіці та надає важливу інформацію для прийняття рішень учасниками ринку.

Питання розвитку ринку цінних паперів та діяльності комерційних банків на цьому ринку є актуальними для багатьох науковців і спеціалістів в Україні та за кордоном. Українські вчені Бланк І., Васильченко З., Денисенко М. та ін. Західні економісти, такі як Марковіц Х., Шерп В., Дж. Тобін, переважно через такі концепції, як модель середньої оптимізації – варіант Марковіца та SARM, які стали основою теорії ринку та ефективного інвестування. Зважаючи на зміну економічних умов в Україні, банки стикаються з новими викликами на ринку цінних паперів, що вимагає перегляду стратегії управління портфелем. Це зумовлює необхідність більш поглибленого вивчення теоретичних і практичних засад управління банківським портфелем для підвищення його стійкості в умовах кризи.

Відповідно до Закону України «Про організований ринок капіталу та товарні ринки» цінні папери — це фінансові інструменти, які підтверджують певні права їх власників та обов'язки їх емітентів. Ці цінні папери можуть давати право на отримання доходу у вигляді дивідендів (у випадку акцій) або відсотків (у випадку облігацій) і можуть бути передані іншій особі. Цінні папери є найважливішим елементом фінансових ринків; вони забезпечують ліквідність і здатність залучати капітал, що робить їх важливими для розвитку економіки та фінансової системи, особливо для банківських установ, які управляють портфелями таких активів у (табл.1.1).

Таблиця 1.1

Систематизація інформації про види цінних паперів, що можуть
випускатися та розміщуватися в Україні

№	Вид цінного паперу	Характеристика
1	Акції	Цінні папери, що підтверджують право власності на частину статутного капіталу акціонерного товариства. Забезпечують право на дивіденди та участь в управлінні товариством.
2	Республіканські та місцеві облігації	Боргові цінні папери, випущені державними чи місцевими органами влади для фінансування бюджету або спеціальних проектів.
3	Корпоративні облігації	Боргові цінні папери компаній для залучення капіталу. Вимагають сплати відсотків і погашення номінальної вартості в обумовлений термін.
4	Казначейські векселі	Боргові цінні папери, випущені урядом для покриття бюджетного дефіциту. Є частиною державного боргу.
5	Ощадні облігації	Цінні папери, які засвідчують суму вкладу в банку та надають право на отримання вкладів із процентами через певний період.
6	Вексель	Письмове грошове зобов'язання, що гарантує сплату певної суми у визначений час. Бувають простими або розповідними.
7	Приватизаційні документи	Цінні папери, які підтверджують право власності на об'єкти державної власності в процесі приватизації.

Джерело: складено за даними [3,16,19,39,40]

Основними характеристиками акцій є:

1. Акції є інструментом інвестування; емітент (компанія, яка його випустила) не зобов'язана повертати вкладені інвесторами гроші. Купівля акцій означає, що інвестор стає одним із власників акцій компанії.
2. Права акціонера Акціонери можуть брати участь в управлінні компанією через право голосу на загальних зборах. Право на дивіденди – акціонери мають право на частку прибутку компанії, яка виплачується у вигляді дивідендів. Проте виплата дивідендів залежить від рішень керівництва компанії та її фінансових результатів. Право на участь у активах у разі ліквідації - у разі ліквідації емітента акціонери мають право на участь у активах після задоволення вимог кредиторів. Таким чином, акції пропонують інвесторам потенційні прибутки у вигляді участі в прибутках і управлінні компанією, але не гарантують повернення вкладеного капіталу.

Облігації є важливим фінансовим інструментом і являють собою боргові цінні папери з чіткими характеристиками:

1. Емітент погоджується повернути капітал інвесторам протягом визначеного періоду часу, що робить облігації привабливими для тих, хто шукає стабільний, передбачуваний дохід.
2. Відсоткові виплати більшість облігацій пропонують регулярні купонні виплати, щоб інвестори отримували регулярний дохід. Сума виплати може залежати від типу облігації: з фіксованою ставкою, зі змінною ставкою або індексована.
3. Відсутність прав управління власники облігацій не беруть участі в управлінні компанією, що є перевагою для емітента, оскільки це не впливає на його операційну незалежність.
4. Ризик облігації мають менший ризик, ніж акції, але це не означає, що вони без ризиків. Кредитний ризик стосується можливості дефолту емітента, тоді як процентний ризик стосується коливань процентних ставок, які можуть вплинути на ринкову вартість облігації. Це особливо важливо, коли ринкова волатильність зростає. Ці характеристики роблять облігації привабливими для емітентів, які прагнуть залучити капітал, та інвесторів, які шукають можливості інвестування в облігації з низьким рівнем ризику.

Похідні інструменти – це фінансові інструменти, вартість яких залежить від вартості базового активу, такого як акції, облігації чи інші фінансові інструменти. Інформацію про похідні інструменти надано у таблиці 1.2. Ця таблиця відображає ключові характеристики похідних цінних паперів, їх призначення та функції.

Таблиця 1.2

Систематизація основних видів похідних цінних паперів та їх
характеристики

№	Вид похідного цінного паперу	Опис
1	Ф'ючерсний контракт	Контракт, який зобов'язує сторони купити або продати актив у визначену дату в майбутньому за узгодженою ціною. Використовується для хеджування ризиків або спекуляцій.
2	Опціон	Інструмент, що дає право (але не зобов'язання) купити (кол-опціон) або продати (пут-опціон) базовий актив до або на певну дату за заздалегідь узгодженою ціною (ціною виконання).

3	Своп	Угода між двома сторонами про обмін грошовими потоками, зокрема процентними ставками (фіксованими або змінними), валютами чи іншими фінансовими інструментами.
4	Похідні інструменти	Фінансові інструменти, вартість яких залежить від базового активу (акцій, облігацій тощо). Використовуються для управління ризиками, спекуляцій або доступу до активів без їх прямого придбання.

Джерело: складено за даними [3,38,39]

Ринок цінних паперів фактично є складовою частиною ринкової економіки і виступає механізмом перерозподілу фінансових ресурсів. Це дає змогу залучати інвестиції як для компаній, так і для держави, сприяє економічному розвитку та підвищує ефективність використання капіталу. Через механізми ринку цінних паперів залучаються вільні кошти населення та бізнесу, що забезпечує доступ до додаткових ресурсів для фінансування економічного розвитку. Роль державного регулювання також є важливим аспектом, оскільки стабільність і розвиток цього ринку, а також його здатність задовольняти потреби економіки залежать від збалансованої політики.

Специфіка підготовки фондового ринку різниться залежно від правової системи, економічної структури та ролі банків у конкретній країні. Він також визначає тип взаємодії банку з фондовим ринком. У країнах з розвинутим капіталом, таких як Сполучені Штати та Сполучене Королівство, банки є переважно посередниками, які сприяють ліквідності та залученню капіталу для компаній, але їхня інвестиційна діяльність може бути обмежена законодавством. Це сприяє розвитку вільних від стресу фінансових установ, таких як V. Investments та пенсійні фонди, які є важливими інвесторами на ринку. Навпаки, у країнах, де банки традиційно мали сильний вплив, банки не лише відіграють посередницьку роль, а й активно працюють на фондовому ринку та здійснюють прямі інвестиції в цінні папери. Це дозволяє їм більш ефективно контролювати свої портфелі, тим самим роблячи фінансову систему більш стабільною, особливо під час криз. Водночас наближеність банків до ринків цінних паперів може зменшити конкуренцію та знизити ефективність у разі надмірної концентрації банківського капіталу.

Моделі ринку цінних паперів мають значний вплив на підходи банків до управління портфелем. Німецька модель: банки є основними інвесторами на ринку та активно інвестують у корпоративні та державні цінні папери. За таких умов доцільно прийняти більш агресивну стратегію управління портфелем і зосередитися на інструментах, які забезпечують високий прибуток, але є довгостроковими, такими як корпоративні облігації. Водночас банківський сектор може скористатися можливістю впливати на емітентів і тим самим підтримувати стабільність самих банків та економіки в цілому. Модель США банки, спонукувані обмеженими ризикованими інвестиціями, звертаються до державних облігацій та інших менш ризикованих інструментів. Такий підхід мінімізує ризик, але також обмежує прибутковість портфеля. Модель рекомендує використовувати консервативні стратегії, приділяючи особливу увагу ліквідності та надійності. Це допомагає банкам зберігати стабільність навіть під час кризи, що є основною метою управління портфелем у цій моделі.

Змішана модель: збалансована участь між банками та пара банківськими установами дозволяє ширше вибирати інвестиційні інструменти, а ризики розподіляються між різними суб'єктами. Для банків це створює умови для диверсифікації портфеля шляхом зосередження на різних типах активів, враховуючи їхні потреби в ліквідності та схильність до ризику.

Змішана модель, що показує таблиця 1.3 дозволяє використовувати гнучкі стратегії, які поєднують державні та корпоративні інструменти, забезпечуючи тим самим баланс між прибутковістю та ризиком. Тому вибір ринкової моделі визначає не лише загальний підхід до управління портфелем, а й конкретну стратегію, адаптовану до рівня ризику, прибутковості та характеристик ліквідності кожної моделі. Держава має великий інтерес у розвитку ринку цінних паперів, оскільки він відіграє важливу роль у зміцненні фінансової стабільності та підвищенні ефективності розподілу капіталу.

Таблиця 1.3

Діяльність банків на ринку цінних паперів

Категорія діяльності	Опис
Операції з власними цінними паперами	Управління власним портфелем цінних паперів для отримання прибутку або управління ризиками.
Операції з клієнтськими цінними паперами	Виконання доручень клієнтів щодо купівлі, продажу або зберігання цінних паперів.
Емісія власних цінних паперів	Випуск акцій, облігацій та інших інструментів для залучення капіталу.
Викуп раніше випущених цінних паперів	Зворотний викуп цінних паперів банком для зменшення заборгованості або подальшого перепродажу.
Надання консультаційних послуг	Консультації клієнтам щодо інвестицій у цінні папери та управління портфелями.
Брокерська діяльність	Посередницька діяльність у виконанні угод купівлі-продажу цінних паперів від імені клієнтів.
Депозитарна діяльність	Забезпечення зберігання, обліку та обслуговування операцій з цінними паперами клієнтів.
Андеррайтингова діяльність	Гарантування розміщення цінних паперів емітента серед інвесторів.
Дилерська діяльність	Купівля-продаж цінних паперів від імені банку для отримання прибутку.
Управління цінними паперами клієнтів	Здійснення довірчого управління портфелями клієнтів для досягнення їхніх інвестиційних цілей.
Формування портфелю цінних паперів	Створення портфелю інвестиційних інструментів з урахуванням ризиків та цілей банку.

Джерело: складено за даними [38,39,48]

Розвиток ринків цінних паперів дозволяє завойовувати та перерозподіляти фінансові ресурси між промисловими та комерційними компаніями без збільшення пропозиції грошей, що може обмежити інфляційні процеси. Банківський сектор знову є одним із найважливіших учасників цього ринку. Завдяки банкам інвестори можуть купувати або продавати цінні папери, отримуючи підтримку в контексті транзакцій, зберігання активів і консультації.

Крім того, банки пропонують ринкову ліквідність як фінансові установи та пропонують свої ресурси для кредитів і позик, що, у свою чергу, сприяє стабільності та функціональності ринків цінних паперів.

Держава має великий інтерес у розвитку ринку цінних паперів, оскільки він відіграє важливу роль у зміцненні фінансової стабільності та підвищенні ефективності розподілу капіталу. Розвиток ринків цінних паперів дозволяє завойовувати та перерозподіляти фінансові ресурси між промисловими та комерційними компаніями без збільшення пропозиції грошей, що може обмежити інфляційні процеси. Банківський сектор знову є одним із найважливіших учасників цього ринку. Завдяки банкам інвестори можуть купувати або продавати цінні папери, отримуючи підтримку в контексті транзакцій, зберігання активів і консультації. Крім того, банки пропонують ринкову ліквідність як фінансові установи та пропонують свої ресурси для кредитів і позик, що, у свою чергу, сприяє стабільності та функціональності ринків цінних паперів. Дуже пізнавальним є ринок цінних паперів в Україні та роль банків на цьому ринку:

1. Національний банк України (НБУ) відіграє важливу роль як регулятор ринку цінних паперів, встановлюючи вимоги до банківської діяльності та видаючи дозволи. НБУ також проводить монетарну політику, яка може впливати на процентні ставки та ліквідність.
2. Фінансові технології (FinTech) нещодавно були впроваджені в банківські операції в Україні, що дозволяє автоматизувати процеси управління портфелем цінних паперів, підвищити аналітичну ефективність і зменшити витрати.
3. Для інтеграції у світову фінансову систему українські банки повинні дотримуватися Міжнародних стандартів фінансового обліку та звітності (МСФЗ), які також впливають на управління портфелями цінних паперів.
4. Ризик та управління ним. Участь банку в торгівлі цінними паперами передбачає такі ризики, як кредитний ризик, ринковий ризик, ризик ліквідності тощо. Ефективні методи управління ризиками, включаючи стрес-тестування та

диверсифікацію, мають вирішальне значення для підтримки фінансової стабільності.

5. Стратегічне планування: банки часто розробляють стратегії управління активами та пасивами (ALM), щоб забезпечити оптимальну структуру капіталу та ліквідність, у тому числі шляхом активного управління портфелями цінних паперів.

Операції банку з цінними паперами клієнтів, включаючи купівлю, продаж, облік і зберігання, є джерелом доходу, який допомагає компенсувати витрати на обслуговування клієнтів. Водночас банк пропонує своїм клієнтам доступ до широкого спектру інвестиційних можливостей, що сприяє підвищенню його репутації та привабливості як надійного інвестиційного партнера. Випускаючи власні цінні папери, банки можуть отримати додатковий капітал для розширення своєї діяльності. Це сприяє зміцненню активів і підвищенню ліквідності, що важливо для підтримки фінансової стабільності. Завдяки цій емісії банки також можуть відповідати нормативним вимогам і адаптуватися до мінливих умов ринку. Управління портфелем власності є ефективним інструментом управління ліквідністю та контролю прибутковості. Збалансований портфель дозволяє банкам знизити операційні ризики, що важливо в умовах ринкової нестабільності. Крім того, такий портфель забезпечує оптимальний баланс між ризиком і прибутком, що особливо важливо в кризових ситуаціях.

Випуск цінних паперів дійсно є важливим елементом для банків, оскільки дозволяє їм залучати додаткове фінансування, підтримувати стабільність і зміцнювати свої позиції на ринку.

Основні цілі діяльності банку-емітента на ринку цінних паперів можуть бути ефективно досягнуті шляхом комплексного підходу, який включає:

1. Підтримка стабільних цін на акції: щоб побудувати надійні та довгострокові відносини з інвесторами, важливо забезпечити мінімальну волатильність цін на акції. Це вимагає прозорого фінансового менеджменту, відповідної інформаційної політики, яка дає інвесторам впевненість у стабільності компанії та грамотного управління ризиками.

2. Максимізація ринкової вартості акцій: підвищення ринкової вартості можна здійснити шляхом підвищення прибутковості, покращення корпоративного управління та досягнення стабільного фінансового зростання. Цей напрямок також передбачає підвищення інвестиційної привабливості банку, що сприяє залученню нових акціонерів.

Коливання валютного курсу може суттєво вплинути на вартість банківських активів і створити перешкоди для оцінки таких показників, як прибутковість і ліквідність, ускладнюючи прийняття рішень і прогнозування розвитку банків в умовах невизначеності. Для стабілізації обмінного курсу, особливо під час кризи, можна запропонувати такі заходи:

1. Регуляторні механізми. Обмеження спекулятивних операцій сприяє мінімізації короткострокових коливань, тим самим забезпечуючи стабільність ринку та створюючи умови для стабільного розвитку банківського сектору в довгостроковій перспективі.

2. Фіскальні та монетарні інструменти. Економічні заходи, спрямовані на зниження волатильності, підтримують стабільність ринку, що сприяє збереженню інвестиційної привабливості банків навіть у кризовий період. 3. Диверсифікація портфеля. Вибираючи більш стабільні активи для свого портфеля, ви можете пом'якшити вплив ринкових коливань, що має вирішальне значення для підтримки ліквідності та прибутковості. Довгострокова динаміка активів, у свою чергу, може бути індикатором ефективності управління банком та фінансових умов загалом. Це дозволяє інвесторам і регуляторам краще оцінювати фінансову стабільність банку в умовах ринкових коливань, тим самим створюючи більш повну картину для прийняття стратегічних рішень.

Банки з позитивною репутацією можуть не тільки залучити більше інвесторів, але й покращити умови випуску нових цінних паперів, оскільки інвестори, як правило, готові вкладати кошти в надійні фінансові установи. Це, у свою чергу, допомагає банкам залучати капітал, необхідний для розвитку та розширення їхнього бізнесу. Інвестиції у вдосконалення комунікаційних стратегій та забезпечення прозорості інформації можуть стати ключовим

фактором підвищення конкурентоспроможності банків на фінансових ринках. Це може не тільки покращити позиції банку, але й створити сприятливе інвестиційне середовище, що зрештою призведе до більш стабільного та сталого фінансового розвитку.

Створення публічної присутності шляхом випуску облігацій та випуску емісійних документів відкриває нові можливості для банків. Публікація таких документів, як проспект емісії, дозволяє потенційним інвесторам повністю зрозуміти фінансові показники, стратегії та ризики банку, тим самим забезпечуючи прозорість і збільшуючи довіру до банку. Прозора комунікація щодо фінансової ситуації, зобов'язань і перспектив банку сприяє підвищенню попиту на облігації. Це надає банкам можливість нарощувати капітал на вигідних умовах, зменшуючи витрати на фондування та створюючи сприятливі умови для стабільного розвитку.

Випуск банками цінних паперів, особливо у формі сертифікатів акцій (ADR - American Depositary Receipts, GDR - Global Depositary Receipts), є стратегічним кроком для виходу на міжнародний ринок. Завдяки цьому інструменту банк-емітент має можливість залучати іноземних інвесторів, що особливо важливо для підвищення капіталізації та ліквідності банку, а також зниження інвестиційних ризиків. Випуск сертифікатів акцій не тільки підвищує інтерес інвесторів, але й полегшує їм доступ на ринок, пропонуючи активи в доларах США або євро, які часто є привабливішими, ніж місцеві валюти.

Основні завдання банку-емітента на ринку цінних паперів можна виділити наступним чином (рисунок 1.1).

Такий підхід особливо актуальний у випадках економічної нестабільності, коли іноземний капітал може виступати стабілізатором банківських фінансових потоків.

Підвищення ліквідності акцій є важливим завданням банку-емітента на ринку цінних паперів, оскільки сприяє:

1. Інвестиційна привабливість. Висока ліквідність акцій робить їх привабливими для інвесторів, оскільки вони можуть легко купувати чи продавати акції без істотного впливу на їх ціну.

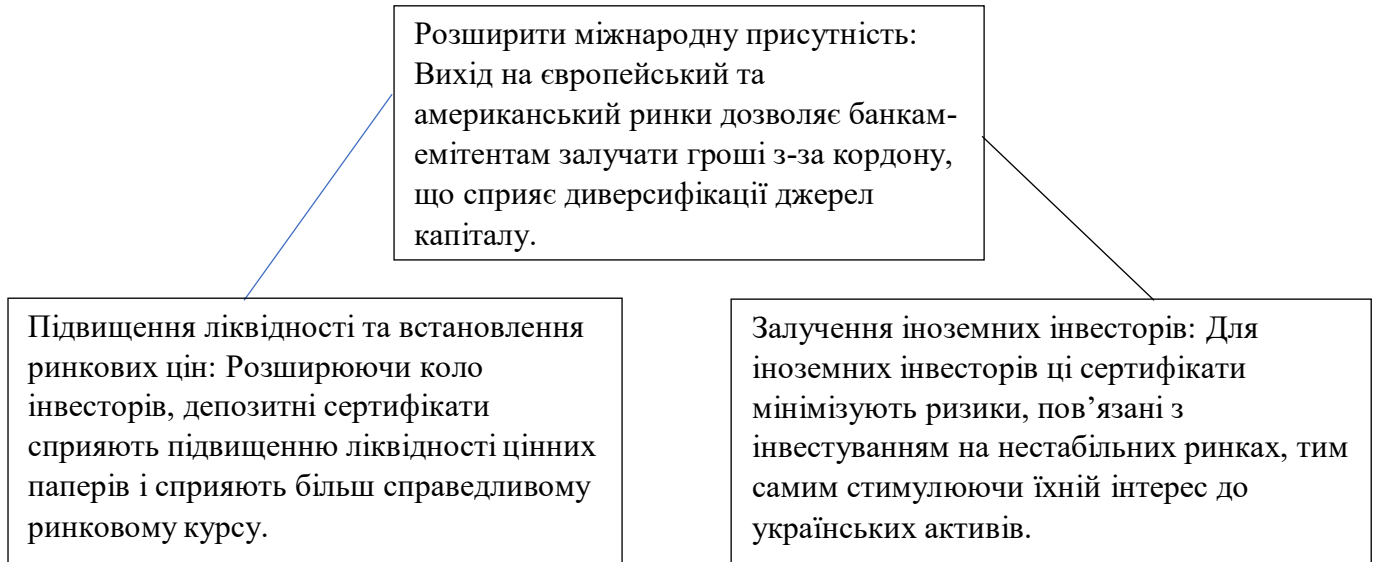

Рис.1.1. Завдання комерційного банку

Джерело: складено за даними [40,42]

2. Стабілізація курсу акцій – ліквідність зменшує волатильність, що сприяє стабільності курсу акцій і підвищує довіру інвесторів. 3. Поліпшення фінансової репутації банку - Ліквідні акції сприяють позитивному іміджу банку та залучають більше клієнтів і партнерів, що позитивно впливає на позиції на ринку.

4. Покращення умов для залучення капіталу. Ліквідний фондовий ринок дозволяє банкам швидше залучати додатковий капітал шляхом випуску нових акцій або інших фінансових інструментів. Для досягнення цієї мети банки можуть використовувати різні стратегії, такі як збільшення обсягу торгів акціями, підвищення операційної прозорості та розширення взаємодії з інвесторами.

Для банків-емітентів важливо будувати довгострокові стабільні відносини з інвесторами. Така стратегія має кілька важливих переваг:

1. Захист від ворожого поглинання: лояльні інвестори, які довіряють банку, менш імовірно продадуть акції, якщо конкурент спробує взяти контроль над

банком. Це допомагає банкам зберігати свою незалежність і захищати свої інтереси.

2. Стабілізація курсу цінних паперів: високий рівень довіри інвесторів підтримує попит на банківські цінні папери, зменшуючи коливання цін. Це, у свою чергу, позитивно впливає на ринкову вартість цінного паперу та робить його більш привабливим для потенційних нових інвесторів.

3. Кращий доступ до капіталу: стабільні відносини з інвесторами полегшують залучення коштів у майбутньому. Інвестори, які знають і підтримують банк, за потреби будуть готові надати додатковий капітал, що важливо для забезпечення ліквідності та реалізації нових проектів. Тому побудова таких відносин є ключовим елементом стратегії банку, що забезпечує довгострокову стабільність і підтримку на ринку цінних паперів.

Розподіл акцій малих і середніх акціонерних товариств дуже успішно допоміг забезпечити стабільність емітента та зменшити залежність від великих індивідуальних інвесторів. Цей підхід має багато переваг:

1. Диверсифікація ризиків: коли акціями володіють багато дрібних інвесторів, ризик володіння великими акціонерами знижується, що сприяє більш стабільній і передбачуваній структурі власності.

2. Захист від нестабільності: велика кількість малих акціонерів допомагає уникнути великих коливань цін на акції, які можуть бути спричинені діями інвестора, наприклад, продажем великої кількості акцій.

3. Стабільність капіталу: дрібні інвестори, як правило, розглядають інвестиції в компанію як довгостроковий інструмент, тому їх участь зменшує ризики, пов'язані з короткостроковими інвестиціями.

4. Зміцнення позиції на ринку: завдяки більш стабільній структурі акціонерного капіталу малі та середні підприємства можуть краще планувати свою валютну політику, тим самим зміцнюючи свою конкурентоспроможність. Такий підхід особливо важливий для компаній, які хочуть уникнути негативних наслідків раптової зміни власності, які часто трапляються, коли ринкова волатильність висока. Реалізація цієї стратегії може стати ефективним

інструментом управління портфелем акцій і забезпечення сталого розвитку компанії на ринку.

Банкам необхідний структурований підхід до аналізу проблемних операцій, особливо в умовах кризи. Розподіл джерел даних у внутрішньому та зовнішньому розподілі дає змогу проводити глибокий аналіз фінансового стану самого банку та зовнішнього середовища. Внутрішні дані можуть включати ліквідність, структуру капіталу та прибутковість, тоді як зовнішні джерела можуть надавати інформацію про ринкові тенденції, законодавчі зміни та макроекономічні показники. Створюючи інформаційні моделі, що спеціалізуються на проблемних компаніях, українські банки можуть аналізувати ризики та оцінювати потенційну прибутковість цих проблем. Банки можуть надати значні переваги. Це дуже важливо у вашій роботі, оскільки такі моделі можуть допомогти покращити управління портфелем цінних паперів і приймати стратегічні рішення під час кризи.

Розробка методики розрахунку планових показників прибутку з урахуванням зв'язків із діловим світом та інвестиційної привабливості є важливим кроком у стабільному розвитку банку. Це особливо актуально в кризових ситуаціях, оскільки такі методи дозволяють банкам не тільки зберегти, а й зміцнити довіру інвесторів. Моделювання потенціалу зростання корпоративних відносин: враховуючи стратегічні цілі банку, розрахувати додатковий прибуток, який можна отримати за рахунок зміцнення корпоративних відносин, наприклад, шляхом залучення більших обсягів фінансування або збільшення клієнтської бази. Визначення оптимальних цільових показників прибутку: з урахуванням вимог акціонерів щодо дивідендів та потреби Банку в капіталі розвитку. Це зробить можливим баланс між потребою в інвестиціях для зростання та виплатою акцій. Ці прийоми можуть бути важливим елементом управління портфелем цінних паперів, оскільки вони не тільки підвищують прибутковість, а й підвищують ефективність розподілу ресурсів, що дуже важливо для стійкості банку.

Випуск банківських облігацій є одним із найважливіших джерел фінансування банківської діяльності, оскільки дозволяє банкам залучати кошти інвесторів без необхідності залучення прямих депозитів. Основою ефективного розвитку ринку банківських облігацій в Україні є:

1. Стабільне макроекономічне та політичне середовище – Інвестори зазвичай звертають увагу на стабільність країни, особливо з точки зору інфляції, ВВП та політичного ризику. Дотримання цих умов сприятиме створенню сприятливого інвестиційного клімату.
2. Потрібна адекватна законодавча база: необхідні прозорі та передбачувані правила випуску та обігу банківських облігацій, у тому числі норми щодо обов'язків емітента, прав інвесторів та умов викупу облігацій. Це допоможе захистити інтереси учасників ринку та підвищити їхню довіру до цих фінансових інструментів.
3. Стабільна фіскальна політика: збалансована фіскальна політика може зменшити ризики для інвесторів і підтримати інвестиційний інтерес до банківських облігацій. Стабільність державного бюджету знижує ризик дефолту та підвищує загальну привабливість ринків облігацій. Забезпечення цих умов сприяло б розвитку ринку банківських облігацій, що, у свою чергу, могло б надати українським банкам доступ до довгострокового фінансування.

Випуск банківських облігацій є важливим інструментом фінансування діяльності банків, оскільки дозволяє залучати капітал інвесторів без використання традиційних депозитів. Це пропонує банкам додаткову гнучкість, особливо в умовах високої конкуренції за депозитні ресурси та різноманітних економічних умов. Для ефективного розвитку ринку банківських облігацій в

Україні необхідно сприяти розвитку інших сегментів фінансового ринку.

Зокрема, це стосується банківських кредитів, фондових ринків і публічних ринків цінних паперів, які є значними витратами з низько ризиковими версіями.

Розумний розвиток цих сегментів сприятиме більшій стабільності та більшій передбачуваності всього фінансового ринку, що є передумовою підвищення привабливості банківських пасивів як інвестиційного інструменту.

Тому злагоджене функціонування цих ринків у рамках єдиної макроекономічної системи створить більш стабільні умови для розвитку банківських облігацій, дозволяючи банкам отримати доступ до альтернативних джерел фінансування з меншими ризиками для інвесторів.

Випуск є одним із важливих інструментів залучення фінансування для банків, сприяє розвитку перспективного в Україні ринку банківських облігацій. Основою для розвитку цього ринку є наявність великої групи емітентів, які можуть гарантувати оплату своїх облігацій, а також інвесторів, які готові вкладати кошти в облігації з різною структурою за прибутковістю, ризиком і терміном погашення. Основними економічними умовами, які можуть сприяти розвитку ринку банківських облігацій, є:

1. Стабільність фінансового ринку та макроекономічні умови, які сприяють попиту на боргові інструменти.
2. Правовий захист прав інвесторів та гарантії виконання зобов'язань емітента.
3. Наявність інструментів для інвесторів, що дозволяють диференціювати портфелі облігацій за рівнем прибутковості, ліквідності та надійності. Крім того, важливим фактором для банків-емітентів є збереження довіри інвесторів, яка ґрунтується на прозорості господарської діяльності та стабільності фінансових результатів.

Управління випуском корпоративних облігацій є важливим інструментом для банків, оскільки воно не тільки надає доступ до дешевших джерел фінансування, але й допомагає зміцнити репутацію банку, покращити його кредитоспроможність і розширити його привабливість для національних і міжнародних інвесторів. Оцінка потреб у фінансуванні: включає аналіз ринкових умов, визначення обсягу залученого капіталу та умов залучення з урахуванням процентних ставок, умов платежу та структури інвестора. Це дозволяє банкам обирати найбільш оптимальну форму та структуру випуску облігацій для забезпечення стабільного фінансування. Розробити методологію управління ризиками випускаючи облігації, банки повинні враховувати такі ризики, як

платоспроможність, процентні ставки, ринковий та операційний. Впровадження надійної системи управління ризиками знижує ймовірність дефолту та забезпечує стабільність боргових виплат. Розгляд нормативних вимог щоб забезпечити успіх випуску облігацій, банки повинні враховувати національні нормативні вимоги та специфікації міжнародного ринку капіталу. Це включає дотримання нормативних вимог щодо прозорості, стандартів розкриття інформації, фінансової звітності та кредитних рейтингів, які є ключовими для залучення довгострокових інвестицій. Реалізація цих підходів посилить конкурентні позиції банку, дозволить зберегти привабливість для стабільних інвесторів та сприятиме розширенню можливостей доступу до світових ринків капіталу.

Цей триступеневий підхід, що показує табл.1.4 до вирішення банківських питань у контексті корпоративних облігацій був ретельно досліджений і забезпечує всебічне охоплення всіх ключових аспектів процесу. Кожен етап відіграє важливу роль у забезпеченні стабільності та привабливості програми банківських облігацій.

Таблиця 1.4

Триступеневий підхід до випуску облігацій банками

Ступень	Опис	Результат
Дослідження та аналіз	Моніторинг ринку, аналіз динаміки попиту та пропозиції, економічних тенденцій, регуляторного середовища.	Визначення оптимальних умов емісії, підвищення інвестиційної привабливості облігацій.
Стратегічний етап	Розробка моделі випуску облігацій, визначення цільової групи, процентних ставок, умов погашення.	Забезпечення конкурентоспроможності облігацій, оптимізація фінансування та зниження витрат.
Поточний менеджмент	Управління боргом: створення фонду викупу облігацій, моніторинг заборгованості, своєчасна оплата.	Збереження довіри інвесторів, підтримка ліквідності, покращення репутації банку.

Джерело: складено за даними [40,42]

Аналіз оптимальних параметрів випуску облігацій банку на етапі стратегічного управління є важливим аспектом забезпечення балансу між економічною ефективністю банку та потребами інвесторів. Ринок банківських облігацій відіграє важливу роль у перерозподілі фінансових ресурсів, особливо в поточній економічній ситуації.

Аналіз маркетингового середовища на ринку цінних паперів є фундаментальною частиною процесу управління маркетингом банку. Це передбачає детальне вивчення зовнішнього середовища, зокрема потреб інвесторів, їхніх очікувань щодо прибутковості, рівня прийняття ризику та інших характеристик, які впливають на поведінку ринку. Це дозволяє сегментувати ринок і зосередити його на конкретних потребах різних груп інвесторів.

Основними складовими маркетингової стратегії банку на ринку цінних паперів є:

1. Товарна політика. Він полягає у відборі та розміщенні банківських інструментів на ринку з урахуванням трьох основних принципів: ліквідності, прибутковості та безпеки. Безпека інструменту дуже важлива, оскільки інвесторам потрібні гарантії щодо надійності інвестицій, що підвищує привабливість цінного паперу для консервативних інвесторів. При цьому важливо враховувати специфічні інтереси інвесторів. Наприклад, більш спекулятивні інвестори віддають перевагу акціям з високою ліквідністю та потенціалом прибутку.

2. Цінова політика. Оптимальна ціна цінного папера на момент первинного розміщення повинна враховувати баланс інтересів емітента та інвесторів. З одного боку, ця ціна має гарантувати максимальний прибуток для емітента, а з іншого – залишатися привабливою для інвесторів, щоб уникнути можливих втрат у майбутньому.

3. Збутова політика. Це і вибір каналів збуту, форматів розміщення та способів продажу фінансових інструментів. Правильний вибір каналів має важливе значення для охоплення якомога більшої кількості інвесторів.

4. Комунікаційна політика. Метою є створення ефективних механізмів взаємодії з інвесторами, часто через систему відносин з інвесторами.

Використання різноманітних інформаційних каналів для спілкування з потенційними інвесторами допомагає сформувати їх ставлення та інтерес до банківських продуктів. Це допомагає будувати довгострокові відносини та підтримувати позитивну репутацію банку на ринку. Тому маркетингова стратегія на ринку цінних паперів потребує комплексного підходу, який включає аналіз середовища, вибір відповідних маркетингових інструментів і формування комунікаційної стратегії, здатної задовольнити потреби різних сегментів інвестора.

1.2. Особливості діяльності банків на ринку цінних паперів

Діяльність банків на ринку цінних паперів є центральним елементом сучасної фінансової системи. Вони допомагають залучати кошти від інвесторів до фінансових емітентів, тим самим з'єднуючи тих, хто має капітал, і тих, хто його потребує. У цій функції банки регулюють випуск цінних паперів, гарантують їх розміщення та гарантують ліквідність. Банк активно управляє власним портфелем цінних паперів. Крім того, банки можуть діяти як маркетинг-мейкери, надаючи ліквідність ринкам цінних паперів і пропонуючи своїм клієнтам кастодіальні послуги для підтримки їх діяльності на ринках цінних паперів. Така гнучкість дозволяє банкам адаптуватися до різних ринкових умов, підвищуючи прибутковість і забезпечуючи стабільність своєї діяльності навіть у кризовий період.

Емісія акцій є основним інструментом створення або збільшення статутного капіталу банку, сприяє зміцненню його фінансової стабільності та репутації. Ризик нерозподілу акцій є важливим аспектом емісійної діяльності. Провідні банки з високим рівнем довіри мають набагато менший ризик дефолту, оскільки інвестори бачать у них надійних партнерів. Коли ринки капіталу перебувають у стані кризи або невизначеності, навіть для надійних банків ризик нерозміщення зростає. Успішності розміщення акцій сприяє стабільна

прибутковість і прозорість ведення бізнесу. Важливу роль відіграє вартість акцій, прибутки, що пропонуються інвесторам, і умови інвестування. Крім акцій, банки можуть випускати облігації, які також є інструментом залучення фінансових ресурсів, крім депозитів. Це дозволяє диверсифікувати джерела фінансування, але також вимагає управління ризиками, такими як процентний ризик або кредитний ризик.

Випуск корпоративних облігацій є ефективним інструментом для банківських установ, оскільки дозволяє диверсифікувати джерела залучення коштів і зменшити залежність від міжбанківських кредитів. Тому корпоративні облігації є стратегічним інструментом збільшення потенціалу банківських ресурсів, особливо в умовах нестабільності чи обмежень на міжбанківському ринку.

Аналіз структури цінних паперів у банківських портфелях за категоріями ощадних (депозитних) сертифікатів, облігацій та векселів за період 2021–2023 років дозволяє оцінити зміни в підходах до управління цими активами. Розглянуто ключові тенденції кожної категорії, їх вплив на загальну структуру портфелів, а також чинники, які зумовлюють ці зміни.

Таблиця 1.5

Динаміка та структура цінних паперів, крім акцій, випущених банками, на кінець періоду 2021-2023 , млрд. грн.

Період	Усього	в тому числі		
		Ощадні (депозитні) сертифікати на пред'явника	Облігації	Векселі
2021	2,23	1,61	0,63	2
2022	1,11	1,09	0,19	3
2023	0,81	0,72	0,86	3

Джерело: складено за даними [16,23]

Загальний обсяг цінних паперів у портфелях банків має постійну тенденцію до зниження. У 2021 році обсяг становив 2,23 млрд грн, у 2022 році він зменшився до 1,11 млрд грн, а у 2023 році – до 0,81 млрд грн, зменшившись порівняно з 2021 роком на 63,6%. Таке зменшення зумовлено зміною макроекономічних умов, підвищенням ризику та зміни структури фінансових

інструментів, що використовуються банками. Ощадні облігації є важливою частиною портфеля цінних паперів банку. У 2021 році обсяг цих сертифікатів становив 1,61 млрд грн, або 72,2% від загального портфеля. У 2022 році обсяг зменшується до 1,09 млрд грн (98,2% від загального обсягу року), а в 2023 році – до 0,72 млрд грн (88,9%). Хоча частка сертифікатів залишається високою, абсолютний обсяг значно зменшився. Облігації демонструють різноспрямовані тенденції протягом аналізованого періоду. У 2021 році обсяг склав 0,63 млрд грн (28,3% від загального портфеля). У 2022 році обсяг зменшився до 0,19 млрд грн (17,1%), що є суттєвим зменшенням, але у 2023 році він зріс до 0,86 млрд грн (106% від загального обсягу). Кредити *Schuldschein* представляють найнижчу категорію портфеля банку, але обсяг залишається стабільним. У 2021 році в банку є вексель на 2 млн грн. У 2022 та 2023 роках цей показник зберігається на рівні 3 млн грн.

Аналіз структури цінних паперів банків за економічним гаманцем на кінець періоду дозволяє зрозуміти динаміку інвестиційної діяльності банків та зміни їх стратегічних пріоритетів у розрізі макроекономічної кон'юнктури. Розглянуто найважливіші аспекти цього процесу, спрямованого на три основні сектори економіки: загальне державне управління, інші фінансові компанії та нефінансові компанії. За аналізований період загальна вартість гаманців банківських цінних паперів демонструвала помітну динаміку табл.1.6.

Таблиця 1.6

Цінні папери, за секторами економіки у портфелях банків, на кінець періоду, млрд. грн.

Період	Усього	у тому числі		
		інші фінансові корпорації	сектор загального державного управління	нефінансові корпорації
2021	610,91	3,17	606,72	1,02
2022	536,09	2,73	533,08	0,27
2023	737,68	2,23	735,10	0,34

Джерело: складено за даними [16,23]

Якщо у 2021 році цей показник становив 610,91 млрд грн, то у 2022 році він впав до 536,09 млрд грн, що свідчить про спад. Однак у 2023 році спостерігається значний приріст на 737,68 млрд грн, що перевищує 2021 рік у

2021 році. Така нестабільність зумовлена впливом кризових явищ на світову та національну економіку, а також адаптацією банків до розвитку фінансової сфери. ринки. Цей сектор є домінуючим у банківському портфелі. У 2021 році обсяг інвестицій у державні цінні папери становив 606,72 млрд грн, або 99,3% від загального портфеля. У 2022 році цей показник зменшується до 533,08 млрд грн, але частка залишається практично незмінною (99,4%). У 2023 році державні цінні папери продовжували становити понад 99% (735,10 млрд грн), хоча загальний портфель збільшився до 737,68 млрд грн. Інвестиції в цінні папери інших фінансових компаній поки що становлять незначну частину портфелів банків. У 2021 році обсяг становив 3,17 млрд грн, у 2022 році він впав до 2,73 млрд грн, а у 2023 році – 2,23 млрд грн. Це вказує на зниження інтересу банків до цього сектору, можливо, через його менш стабільний характер або вищий ризик порівняно з SUN.

Найменшу частку в банківських портфелях займають нефінансові корпоративні цінні папери. У 2021 році обсяг становив 1,02 млрд грн, у 2022 році – 0,27 млрд грн, у 2023 році – 0,34 млрд грн. Незважаючи на невелике зростання порівняно з минулим роком, частка цього сегменту все ще незначна (менше 0,05%).

Пайові інструменти є важливим елементом діяльності банківської системи, оскільки пропонують можливість отримання доходу та диверсифікації гаманця. Дані таблиці демонструють динаміку банківських інвестицій в унітарні інструменти в Україні за період 2017-2023 рр. Цей аналіз розглядає найважливіші тенденції, зміни в структурі інвестицій, залежність від типів корпоративних і нерезидентних організацій, а також від ролі асоційованих компаній і філій у структурі інвестицій табл.1.7.

Таблиця 1.7

Обсяг інвестицій Банку в підрозділ інструментів (2017-2023)

Період	Усього	у тому числі								З них інвестицій в асоційовані та дочірні компанії
		інші депозитні корпорації	інші фінансові корпорації			нефінансові корпорації			нерезиденти	
			усього	У тому числі		усього	у тому числі			
				страхові корпорації та пенсійні фонди	інші		державні нефінансові корпорації	інші нефінансові корпорації		
2017	7,24	0,331	1,4	0,21	1,18	2,5	0	2,5	3,00	3,21
2018	3,85	0,03	0,65	0,26	0,38	0,93	0	0,93	2,22	1,07
2019	1,92	0,03	0,53	0,21	0,31	0,85	0,03	0,82	0,49	0,88
2020	1,02	0,02	0,33	0,21	0,11	0,18	0,075	0,11	0,47	0,82
2021	0,6	0,02	0,25	0,13	0,12	0,13	0,03	0,1	0,19	0,45
2022	0,55	0,02	0,07	0,001	0,07	0,23	0	0,23	0,21	0,42
2023	0,81	0,02	0,07	0,004	0,07	0,23	0	0,23	0,06	0,30

Джерело: складено за даними [16,23]

За аналізований період суттєво зменшився обсяг банківських інвестицій в одиничне обладнання. У 2017 році загальний обсяг становив 7,24 млрд грн, а в 2023 році цей показник знизився до 0,81 млрд грн. Ця динаміка свідчить про зменшення ролі інструментів капіталу в банківських портфелях. Зменшення обсягу може бути викликано кількома факторами:

1. Економічна нестабільність: криза, інфляція та макроекономічні виклики змусили банки обирати менш ризиковані інструменти.
2. Зміни в нормативній базі: вищі вимоги до капіталу та вищі стандарти ризику зменшили привабливість інструментів власного капіталу.
3. Зменшення прибутковості: зниження прибутковості інструментів власного капіталу може призвести до перерозподілу ресурсів на більш стабільну діяльність.

У 2017 році інвестиції в пов'язані та підконтрольні компанії склали 3,21 млрд грн (44% від загального обсягу). Однак у 2023 році ця цифра зменшиться до 0,3 млрд грн (37%). Це свідчить про поступове зниження банківської діяльності на підтримку своїх дочірніх компаній. Банки можуть зосередитися на більш ліквідних і менш ризикованих інвестиціях. Нові правила НБУ щодо оцінки операцій із пов'язаними особами зменшили обсяг цих інвестицій. Ця категорія зафіксувала значне зменшення обсягів: з 0,33 млрд грн у 2017 році до 0,02 млрд

грн у 2023 році. Таке зменшення може бути пов'язане з обмеженою привабливістю інструментів капіталу банків чи інших фінансових установ, а також посиленням регуляторних вимог до вимоги до капіталу.

Інвестиції в цю категорію суттєво скоротилися з 1,4 млрд грн у 2017 році до 0,07 млрд грн у 2023 році. Особливо це зниження було помітно в підкатегорії страхові установи та пенсійні фонди (з 0,21 млрд грн до 0,004 млрд грн). До найважливіших факторів належать зниження довіри до фінансового сектору через нестабільність та неспроможність окремих інституцій. Погіршення інвестиційних умов у сфері страхування та пенсійних фондів через економічну кризу та слабкий розвиток ринку страхових послуг.

Нефінансові держпідприємства: Інвестиції скоротилися з 2,5 млрд грн у 2017 році до 0,23 млрд грн у 2023 році. Це свідчить про зниження зацікавленості банків у фінансуванні держпідприємств через інструменти власного капіталу. Інші нефінансові компанії: показник зріс з 3 млрд грн у 2017 році до 0,06 млрд грн у 2023 році. Причина – підвищений ризик інвестування в приватні компанії, які часто відчують фінансову нестабільність. Інвестиції з нерезидентами

У 2017 році інвестиції нерезидентів становили 2,5 млрд гривень (34,5% від загального обсягу), а в 2023 році залишилися на рівні 0,23 млрд гривень (28,4%). Зниження інвестицій у цій групі показує погіршення міжнародних фінансових відносин: геополітичні ризики та міжнародні санкції негативно впливають на привабливість іноземних активів. Волатильність обмінного курсу означає коливання курсу гривні створюють додатковий валютний ризик для інвестицій. Банки змушені відмовлятися від довгострокових і менш ліквідних інвестицій.

Вкладаючи кошти в цінні папери, банки сприяють реалізації державних програм, підтримують ліквідність ринку та забезпечують фінансування приватного сектора. Це створює ефект мультиплікатора для економіки. Інвестиції в цінні папери є не тільки альтернативним джерелом доходу для банків, а й механізмом розвитку фондового ринку та економіки в цілому.

Державні банки посідають особливе місце в структурі банківської системи, і їх діяльність спрямована насамперед на виконання завдань реалізації грошово-

кредитної політики та державного бюджету. Державні банки посідають особливе місце в структурі банківської системи, і їх діяльність спрямована насамперед на виконання завдань реалізації грошово-кредитної політики та державного бюджету. Велика частка державної власності у вітчизняній банківській системі, представлена державними банками, впливає на розвиток банківських інвестицій. Їхня діяльність підпорядкована потребам держави в реалізації грошово-кредитної та бюджетної політики, у тому числі шляхом купівлі державних боргових цінних паперів, а потім, додатково до них, шляхом інвестування в корпоративні цінні папери.

1.3. Система управління портфелем цінних паперів комерційного банку

Банки, інвестуючи у фондовий ринок, переслідують мету отримання прямих і непрямих доходів, що забезпечує певну фінансову стабільність і диверсифікацію їх діяльності. Найважливішим завданням управління банківським портфелем для банку є забезпечення оптимального співвідношення ризику та прибутку. У процесі активного управління банки часто отримують дохід для створення записів на основі коливань цін, що підходить для динамічних ринкових умов і дозволяє швидко реагувати на коливання. Навпаки, консервативний підхід передбачає підтримку довгострокової діяльності з більш стабільною прибутковістю, що знижує ризик, але може обмежити прибутковість під час підйому ринку. Відмінність між портфельними і прямими інвестиціями також є важливим у сфері стратегічного управління. Портфельні інвестиції забезпечують гнучкість і здатність швидко реагувати на коливання ринку, тоді як прямі інвестиції вимагають більш тривалого горизонту планування для досягнення довгострокового контролю або прибутку. Баланс між короткостроковою гнучкістю та довгостроковою стабільністю дозволяє банкам адаптуватися до мінливих ринкових умов, особливо під час кризи, коли волатильність може значно зрости. Таким чином, ефективне управління портфелем цінних паперів у банківському секторі має важливе значення для

досягнення стабільності, прибутковості та оптимального рівня ризику, тим самим краще захищаючи банки в складних ринкових умовах.

Інвестиційні портфелі банків складаються з фінансових опцій, спрямованих на досягнення цілей інвестиційної політики. Для банків, де право власності є основним інвестиційним активом, інвестиційний портфель фактично стає портфелем цінних паперів. Формування такого портфеля спрямоване на забезпечення балансу між прибутковістю та безпекою інвестицій, що забезпечує реалізацію стратегічних цілей банку. Фактично стратегія портфельного інвестування визначає основні параметри, включаючи цільові показники прибутковості, прийнятні рівні ризику та вимоги до ліквідності. На основі цього банк формує конкретні завдання на формування інвестиційного портфеля, що враховує такі фактори, як кон'юнктура ринку, офіційні вимоги та макроекономічна ситуація. Це дозволяє банкам управляти ризиками та відповідати нормативним стандартам, досягаючи при цьому очікуваної прибутковості. Кінцевою метою управління портфелем є не тільки досягнення максимального прибутку, а й забезпечення довгострокової стабільності банку.

Аналіз основних принципів формування інвестиційного портфеля фактично відображає комплексний підхід до фінансово-інвестиційної політики, що є основою сталого управління в мінливих ринкових умовах. Аспекти кожного з цих принципів та їх значення в управлінні портфелем:

1. Інвестиційна стратегія означає, що вибір активів має визначатися не лише їхньою поточною прибутковістю, а й їхніми стратегічними цілями, такими як стабільне зростання капіталу, захист від інфляції чи підтримка ліквідності. Довгострокова стратегія дозволяє уникнути короткострокових рішень, які можуть негативно вплинути на стабільність вашого портфеля.

2. Портфель повинен відповідати масштабу та структурі фінансових ресурсів інвестора, що мінімізує ризик надмірної концентрації коштів у неліквідних активах та сприяє більш ефективному управлінню ризиками. Це особливо важливо під час кризи, коли доступ до ліквідності обмежений, а можливість швидко ліквідувати активи може вплинути на загальну фінансову стабільність.

3. Принцип збалансованості прибутковості та ризику вимагає ретельної оцінки кожного активу. Використання таких моделей, як Марковіца або САРМ, допомагає інвесторам визначати оптимальний розподіл активів для максимізації можливостей зростання з прийнятним рівнем ризику.
4. Баланс між прибутковістю та ліквідністю означає, що частина активів має забезпечувати швидкий доступ до коштів, необхідних для задоволення поточних фінансових потреб, тоді як інша частина має бути інвестована в інвестиції, які підтримують довгострокові цілі зростання. Це дозволяє інвесторам ефективно управляти ліквідністю, зберігаючи потенціал прибутку.
5. Ефективне управління портфелем включає використання інструментів контролю структури портфеля, таких як: моніторинг прибутковості та ризику, своєчасна диверсифікація та переоцінка активів. Це допомагає зменшити залежність від одного сегмента ринку та мінімізує ймовірність втрат при мінливих ринкових умовах. Загалом ці принципи забезпечують основу для розробки адаптивної інвестиційної політики, яка зменшує вразливість портфеля до ринкових коливань і забезпечує довгострокову ефективність.

Сучасний підхід до формування інвестиційного портфеля компанії фокусується на різних стратегіях і рівнях ризику, що дозволяє компаніям створювати портфелі, які відповідають їх фінансовим цілям і схильності до ризику. Це забезпечує баланс між потенціалом зростання капіталу, стабільним доходом і ризиком. Розглянуто основні типи гаманців і принципи їх формування:

1. Портфель зростання – фокусується на прирості капіталу через активи з високим потенціалом зростання, які зазвичай мають вищий рівень ризику. Часто складається з акцій компаній, які мають значні перспективи розвитку.
2. Портфель доходів: фокусується на стабільному доході, наприклад у формі дивідендів або відсотків. Зазвичай включає облігації та інші активи з низьким рівнем ризику, які приносять стабільний дохід.

Підхід до управління ризиками:

1. Агресивний портфель: містить ризиковані активи, націлені на максимальний дохід, підходить для інвесторів із високою толерантністю до ризику.
2. Помірний (компромісний) портфель: поєднує активи з різними рівнями ризику, забезпечуючи баланс між прибутковістю та захистом капіталу.
3. Консервативний портфель – спрямований на мінімізацію ризиків і підтримку стабільного доходу, зазвичай складається з надійних активів з низьким потенціалом зростання. Існують також інші варіанти портфоліо для фінансових інвестицій як показано у табл.1.8:

Таблиця 1.8

Характеристики інвестиційних портфелів

Тип портфеля	Мета	Основні активи	Рівень ризику	Очікувана прибутковість	Ключові переваги	Недоліки
Агресивний портфель доходів	Максимізація прибутку	Високо ризикові акції, стартапи, спекулятивні активи	Високий	Висока	Високий потенціал прибутку	Висока ймовірність втрат капіталу
Портфель агресивного зростання	Зростання капіталу	Акції швидкозростаючих компаній, технологічний сектор	Високий	Висока	Можливість значного приросту вартості капіталу	Висока волатильність та ризик втрати
Портфель із середнім рівнем доходу	Баланс зростання і стабільного доходу	Дивідендні акції, облігації, фонди нерухомості	Помірний	Середня	Помірний ризик, регулярний дохід	Обмежений потенціал значного зростання капіталу
Портфель середнього зростання	Обмежений ризик із потенціалом зростання	Акції з низькою волатильністю, корпоративні облігації	Помірний	Середня	Баланс між безпекою та прибутковістю	Залежність від ринкових умов

Консервативний портфель прибутку	Захист капіталу і стабільність доходу	Державні облигації, стабільні дивідендні акції	Низький	Низька	Мінімізація ризиків, стабільний дохід	Обмежений потенціал приросту капіталу
Портфель консервативного зростання	Збереження капіталу з потенціалом помірному зростання	Надійні акції, довгострокові облигації	Низький	Низька	Стабільність, помірний приріст капіталу	Менш вигідний під час економічного підйому

Джерело: складено за даними [40,42]

Принципи формування інвестиційного портфеля:

1. Диверсифікація – розподіл інвестицій між різними класами активів для зниження ризику втрат у разі нестабільності в певному секторі ринку.

2. Принцип достатньої ліквідності – забезпечення рівня ліквідності, який дозволяє швидко конвертувати активи в гроші, коли це необхідно. Тому вибір типу портфеля залежить від фінансових цілей компанії, її стратегії та поточної кон'юнктури ринку. Кожен портфель можна адаптувати до конкретних потреб інвестора, дозволяючи створити оптимальну стратегію управління інвестиціями. Структурований підхід пропонує повне врахування ризиків і навичок, які є критично важливими для успішного управління портфелем.

3. Адаптивність стратегії означає у ринковому середовищі, що швидко розвивається, важливо, щоб портфельна стратегія була адаптованою. Це може вимагати регулярного перегляду стратегічних цілей і корекції портфеля відповідно до змін економічних умов або ринкових тенденцій. Використання сучасних технологій: використання аналітичних інструментів і програмного забезпечення для оцінки фінансових інструментів і оптимізації портфелів може значно підвищити точність і ефективність процесу. Таким чином банки можуть поглибити ринкові ризики та можливості.

4. Управління ризиками є важливою частиною формування портфеля є не тільки оцінка ризиків, а й розробка стратегії управління ними. Це може включати ризик, встановити максимальні ліміти втрат або використовувати диверсифікацію для зменшення загального ризику гаманця.

5. Моніторинг і звітність показників гаманця і звичайних зв'язків важливий для своєчасного виявлення відхилень від запланованих цілей і корекції стратегії. Це також допомагає зберегти довіру інвесторів та акціонерів. Структурування фази формування інвестиційного портфеля відображає серйозний підхід до управління, щоб банк міг адаптуватися до різних економічних сценаріїв і гарантувати стабільність прибутковості. Створення оптимального інвестиційного портфеля вимагає збалансованого підходу, який поєднує різні фінансові інструменти для досягнення бажаного балансу між ризиком і прибутковістю.

Розширити структуру портфельної стратегії, можна зосередившись на наступних додаткових елементах:

1. Аналіз макроекономічних факторів означає, що портфель повинен відповідати загальній економічній ситуації, особливо фазі економічного циклу (спад, бум). Наприклад, під час економічного буму може бути вигідніше інвестувати в акції компаній із сильними перспективами зростання, а в періоди нестабільності може бути вигідніше зосередитись на більш захищених активах, таких як державні облігації чи активи зі стабільною дивіденди.
2. Регулярний моніторинг і відновлення балансу є підтримкою стабільного портфеля вимагає регулярного перегляду складу активів і своєчасного відновлення балансу з урахуванням змін ринкових умов і динаміки ризику. Це важливий елемент портфельної стратегії, особливо в умовах критичних змін, коли метою є швидке зниження ризику ризикових активів.
3. Врахування довгострокових і короткострокових цілей інвестора в залежності від цілей і горизонту інвестування слід розробляти індивідуальний підхід до вибору активів, оскільки ризики прийнятні для довгострокових цілей і не виправдані.
4. Визначення планових показників прибутковості з урахуванням досяжних показників ринку це аналіз прибутковості з урахуванням реалій ринку та специфіки інвестиційного портфеля. Мета – уникнути надто оптимістичних очікувань і забезпечити реалістичний підхід до досягнення результатів.

5. Управління ліквідністю є важливо підтримувати достатню ліквідність портфеля, щоб гарантувати швидкий продаж активів у разі потреби. Це особливо актуально під час кризи, коли неліквідні активи можуть значно втратити свою вартість. Ці елементи поглиблюють стратегії управління портфелем, дозволяючи інвесторам постійно адаптуватися до змін ринку та краще керувати рівнями ризику.

Основні принципи формування інвестиційного портфеля:

1. Оптимальна кількість фінансових інструментів у портфелі має відповідати кваліфікації інвестора та його можливостям управління. Для оптимізації ризиків та доходності рекомендовано формувати портфель із 8–20 різних активів.
2. Інвестиційні цілі та тип портфеля інвестор повинен чітко визначити ключові параметри портфеля відповідно до своїх цілей. Серед основних типів портфелів можна виділити: портфель, орієнтований на високий дохід (інвестиції у проекти, дивіденди, відсотки); портфель, спрямований на зростання капіталу, де пріоритетом є збільшення курсової вартості активів.

Портфель має підтримувати баланс між ризиком та очікуваною доходністю. Відповідно до принципів інвестування, активи з вищим ризиком зазвичай забезпечують вищий потенційний дохід, тоді як менш ризикові активи пропонують стабільніший, проте нижчий прибуток.

Типи інвесторів і склад портфеля. Склад портфеля визначається інвестиційними цілями, а інвестори можуть діяти агресивно або консервативно.

Зазначені принципи створюють базу для ефективного управління портфелем, забезпечуючи інвесторам оптимальний баланс між ризиками та прибутковістю відповідно до їхніх інвестиційних цілей і стратегій.

Важливим елементом у формуванні банківського гаманця є оптимальний рівень диверсифікації, який максимізує ефект зниження ризику при певній кількості заходів. Відповідно до теорії інвестиційного аналізу, портфель із 8-10 видів цінних паперів забезпечує значне зниження ризику, а додавання додаткових заходів мало впливає на зменшення ризику, тоді як складність управління зростає. Надмірна диверсифікація насправді може мати ряд

негативних наслідків, таких як зниження прибутковості через інвестиції в менш привабливі види діяльності, збільшення витрат на аналіз і управління, а також високі трансакційні витрати на придбання невеликої кількості видів діяльності. Важливо, щоб банки гарантували рівень диверсифікації, який мінімізує ризик, але не перетворює гаманці на надмірно розгалужені структури. Враховуючи обмежені інвестиційні ресурси, розмір кредитно-інвестиційного портфеля є визначальним чинником діяльності банку щодо впливу на ринок капіталу.

Додаткове збільшення кількості активів може призвести до негативних наслідків надмірної диверсифікації, таких як:

1. Зниження ефективності управління портфелем;
2. Інвестиції в активи, які не мають надійних, прибуткових або ліквідних активів;
3. Збільшити витрати на дослідження та аналіз титулів;
4. Важливі витрати на придбання дрібних прав власності тощо.

Розмір інвестиційних фондів банку на ринку капіталу визначається обсягом його кредитів та інвестиційного портфеля, які є основними складовими багатства банку та є показниками спрямованості його інвестиційного доходу. Валові заощадження є економічною основою розвитку кредитно-інвестиційного потенціалу банківської системи.

Важливим аспектом при виборі стратегії управління портфелем є вміння передбачати зміни ринку і вчасно на них реагувати. Стратегія активного управління передбачає постійний моніторинг кон'юнктури ринку, технічний аналіз і готовність коригувати структуру портфеля. Це дозволяє банкам швидко реагувати на зміни та оптимізувати склад портфеля для досягнення максимальної прибутковості. Активне управління також потребує відповідних ресурсів – як у вигляді людських ресурсів, так і у вигляді аналітичних інструментів та сучасних інформаційних систем, які дозволяють ефективно оцінювати ситуацію та приймати правильні рішення в умовах невизначеності.

Відповідно до вимог Інструкції з бухгалтерського обліку операцій з цінними паперами для правильного відображення портфеля в річному звіті

суттєве значення має класифікація вкладень банку в цінні папери на чотири основні категорії. Така структура не тільки забезпечує прозорість бухгалтерського обліку, але й допомагає ефективніше управляти ризиками.

Цінні папери в торговому портфелі призначені для короткострокових спекулятивних операцій. Оскільки його ринкова вартість постійно змінюється, облік за справедливою вартістю, при якому переоцінки відображаються у фінансових результатах, дозволяє швидко врахувати ринкові коливання та відобразити їх в операційній діяльності банку. Цінні папери, призначені для продажу, можуть зберігатися до тих пір, поки не будуть досягнуті ринкові умови, що підтримують такий продаж. Включення цих цінних паперів до капіталу банку (до моменту реалізації) дозволяє більш ефективно розподілити вплив переоцінки на баланс банку. Строкові цінні папери спрямовані на забезпечення стабільного доходу до погашення. Облік витрат зменшує вплив ринкових коливань, забезпечує стабільні фінансові показники та створює міцну основу для прогнозів продажів.

Частки власності в асоційованих і контролюючих компаніях обліковуються за методом участі в капіталі або консолідації, що дозволяє банку отримати вплив на управління та можливі доходи від діяльності цих компаній. Розподіл портфеля на ці категорії допомагає забезпечити дотримання стандартів фінансової звітності та надає гнучкість у виборі інвестиційних стратегій на основі профілю ризику та доходності активів.

Банківські торгові портфелі складаються з цінних паперів, придбаних спеціально для отримання прибутку від короткострокових змін ринкової вартості або дилерської маржі, що відрізняє банки від інвестиційних портфелів, орієнтованих на довгострокове утримання активів. Банки купують ці цінні папери з метою їх швидкого перепродажу або отримання прибутку від спекулятивних змін цін. Торговий портфель повинен містити лише ті цінні папери, які мають високу ліквідність і обертаються на активному ринку, що гарантує можливість швидкого продажу. Облік за справедливою вартістю – банки можуть використовувати облік за справедливою вартістю для торгівлі

цінними паперами з визнанням подорожчання через прибутки чи збитки, що дозволяє точно відображати їхню ринкову вартість. Таким чином, торгові портфелі – це гнучкий інструмент для банків, який дозволяє їм активно реагувати на зміни ринку та отримувати додатковий дохід.

Такий підхід до формування портфеля проданих цінних паперів є важливим елементом стратегії управління активами банку. Він дозволяє банку залишатися гнучким в умовах мінливих ринкових обставин та забезпечувати необхідний рівень ліквідності. Кожна категорія в портфелі має свою роль у досягненні балансу між прибутковістю та ризиком, що особливо важливо в періоди нестабільності.

Завдяки такому портфельному управлінню банк може:

1. Забезпечувати швидке реагування на ринкові коливання — через продаж цінних паперів у разі зростання процентних ставок або зниження їх ринкової вартості, що допомагає мінімізувати втрати та уникнути негативного впливу на фінансовий результат.
2. Підтримувати ліквідність — цінні папери, які можуть бути швидко продані, створюють резерв для забезпечення фінансових потреб банку, зокрема для покриття зобов'язань перед клієнтами або проведення нових інвестицій при сприятливих умовах.
3. Оптимізувати дохідність — управління інвестиціями в акції та інші ризикові активи сприяє диверсифікації та створює можливості для отримання вищого доходу, попри складність оцінки справедливої вартості цих інструментів.
4. Досягати вигідних короткострокових результатів — інвестиції в асоційовані або дочірні компанії дозволяють банку тимчасово володіти активами, які можуть принести дохід за певних умов, але не призначені для довготривалого зберігання.
5. Адаптувати портфель під ринкові зміни — наявність інших активів, призначених для продажу, дає можливість банку гнучко реагувати на ринкові можливості або ризики, а також оптимізувати структуру портфеля в процесі його регулярного перегляду.

Таким чином, портфель проданих цінних паперів сприяє підтриманню фінансової стійкості та готовності до змін, знижуючи вплив кризових факторів на діяльність банку.

При управлінні портфелем цінних паперів комерційного банку важливо оцінювати ключові показники прибутковості, ризику та ліквідності та враховувати їх вплив на фінансовий стан банку та нормативні вимоги. Ось як визначити ці важливі цифри:

1. Прибутковість цінного паперу: очікувана прибутковість визначається як середньозважена очікувана прибутковість усіх цінних паперів у портфелі. Це залежить від виплати дивідендів, купонних виплат, зростання курсу валют тощо. Ці показники повинні бути узгоджені з рівнем ризику та враховувати поточну ринкову ситуацію. Цільовий показник прибутковості може бути визначений банком з урахуванням стратегічних завдань і вимог фінансової стабільності.
2. Ризик безпеки вимірюється стандартним відхиленням очікуваної прибутковості та є показником коливань вартості активів. Чим вищий рівень волатильності, тим більший інвестиційний ризик. Кредитний ризик: характеризується здатністю емітента виконувати свої зобов'язання. Для банків важливо оцінити кредитний рейтинг цінного паперу та проаналізувати фінансовий стан емітента. Співвідношення активів у портфелі: щоб зменшити ризик, банки повинні вибирати активи з низькою або негативною кореляцією один з одним, що дозволяє диверсифікувати ризик.
3. Ліквідність акцій вимірюється здатністю цінного паперу швидко продаватись без значної втрати вартості. Банки повинні оцінити обсяг торгів і активність ринку для кожного цінного папера. Зв'язок з іншими видами діяльності: Цінні папери в гаманці повинні мати таку ліквідність, щоб банк міг швидко рефінансувати і короткострокові кошти для фондів могли виплатити.

Крім цих основних показників, важливо також враховувати Вплив на банківські стандарти: інвестиції в цінні папери можуть впливати на статутний капітал банку, зокрема на достатність капіталу, необхідність створення резервів для покриття ризиків тощо. Це вимагає оцінки того, що інвестиції в різні класи

цінних паперів можуть впливати на регулювання. Необхідність резервування: Ризикові інвестиції потребують резервів, що також впливає на фінансові результати банку та його ліквідність. При такому підході можна системно аналізувати ефективність портфеля, враховуючи не тільки прибутковість, але й стійкість банку в умовах кризи.

Постанови Національного банку України вимагають від комерційних банків формування резервів, спрямованих на підвищення їх фінансової стійкості. Відповідно до основних положень банки зобов'язані створювати резерви цінних паперів залежно від строку володіння, для короткострокових інвестицій існує зобов'язання щодо резервування цінних паперів, які зберігаються більше 15 робочих днів. Для портфельних інвестицій існує вимога резервування цінних паперів, які зберігаються більше 30 робочих днів.

Цінні папери в торговому портфелі, призначені для короткострокового перепродажу, виключаються з резервів. Також немає обов'язкових коригувань вартості цінних паперів, оцінених за справедливою вартістю та класифікованих у портфелі, наявному для продажу. Інвестиції в дочірні компанії звільнені від вимоги щодо забезпечення. Такий підхід сприяє зміцненню фінансової стійкості банку та знижує ризики, пов'язані з інвестиційною діяльністю. При цьому зберігається гнучкість в управлінні торговим портфелем і є можливість довгострокового стратегічного планування інвестицій.

Для оцінки ефективності портфеля комерційні банки використовують систему аналітичних показників, які враховують ефективність і ризик. Ключові показники ефективності: показник відносної прибутковості оцінює ефективність управління на основі співвідношення між прибутковістю та ризиком. Індикатори ризику включають стандартне відхилення та суму резервів для покриття можливих збитків. Показники ефективності: вони включають такі індекси, як показники Шарпа, Трейнора та Дженсена, які співвідносять прибутки та ризики. Комплексна система оцінки: система банківських аналітичних індикаторів дозволяє комплексно аналізувати управління портфелем і гарантує високу

об'єктивність у прийнятті рішень. Ця система дозволяє повною мірою оцінити ефективність управління портфелем.

Мати інвестиційний портфель як інструмент підвищення прибутковості та зниження ризиків у банківській системі. Одним із найперспективніших шляхів підвищення прибутковості та зниження ризиків в українській банківській системі є ефективне використання свого інвестиційного портфеля. У періоди нестабільності банки можуть зменшити ризик, оптимізувавши структуру свого портфеля та диверсифікувавши інвестиції за різними інструментами, включаючи облігації, державні облігації та корпоративні акції. Значення банків в інвестиційному процесі. Незважаючи на важливу роль банків як інвесторів на ринку цінних паперів, їх діяльність на цьому ринку має низку обмежень. Банки є важливими гравцями на українському фінансовому ринку, але їхні операції з основними активами та цінними паперами залишаються відносно невеликими з огляду на нестабільність ринку, високі ризики та обмежені можливості прибутку від цих інвестицій.

Нерозвиненість національного ринку цінних паперів. Український ринок цінних паперів не має достатньої інфраструктури та глибини, що позначається на обмеженому виборі інвестиційних інструментів для банків. Цей фактор є лімітуючи у формуванні активних інвестиційних стратегій та розвитку банківських вкладень в інструменти власного капіталу. Низький рівень інвестування комерційними банками власного капіталу. Через незадовільну диверсифікацію українського ринку цінних паперів більшість банків уникають інвестування в акції та зосереджуються переважно на менш ризикованих інструментах, таких як облігації та державні облігації. Зважена політика банку в цій сфері часто зумовлена необхідністю підтримувати стабільність і захищати капітал від сильних ринкових коливань. Балансова політика управління банківським портфелем. Банк реалізує виважену інвестиційну політику, а саме мінімізацію ризиків та підтримку стабільності капіталу. Це пояснюється не лише високою потребою в ліквідності, а й обмеженим розвитком фондового ринку в Україні, що не дозволяє реалізовувати більш агресивні інвестиційні стратегії.

Втрати від низького рівня банківських інвестицій на фондовому ринку. З одного боку, обмеженість банківських інвестицій у фондовий ринок стримує розвиток цього сегменту в Україні. Через відсутність участі банків фондовий ринок залишається нерозвиненим, що знижує інвестиційну привабливість для інших інституційних інвесторів та індивідуальних інвесторів. Обмеження щодо отримання додаткових коштів від операцій з цінними паперами. З іншого боку, інвестиційні обмеження на акції та частки обмежують можливості банків отримувати дохід від цінних паперів. Тому банки втрачають можливість розширювати джерела доходу, що дуже важливо в умовах нестабільної економічної ситуації. Необхідність заохочення банківських інвестицій на ринку цінних паперів. Розвиток національного ринку цінних паперів вимагає активної ролі банків як великих інвесторів, щоб вони могли підвищити стабільність і ліквідність ринку. Збільшення банківських інвестицій у фондовий ринок може стимулювати економіку, надаючи більше ресурсів для фінансування корпоративних і державних програм. Вигоди для банків від дедалі активнішої участі на ринку капіталу. Банки, які активно інвестують в інструменти акціонерного капіталу, мають можливість не тільки отримати дохід від приросту капіталу, але й знизити ризики, пов'язані з волатильністю традиційних інструментів.

Інвестиційна діяльність банку у сфері фондових ринків має значний потенціал для підвищення прибутковості та зниження ризиків банківської системи України. Проте для реалізації цього потенціалу необхідні комплексні заходи, зокрема розвиток фондового ринку, створення сприятливих інвестиційних умов, використання сучасних методів управління портфелями цінних паперів.

Для стимулювання діяльності банку на ринку цінних паперів рекомендується зробити кілька важливих кроків здійснити розвиток іпотечного ринку. Важливо сприяти формуванню прозорого та регульованого іпотечного ринку, що сприятиме появі надійних та ліквідних фінансових інструментів. Це дозволить комерційним банкам використовувати додаткові можливості для

диверсифікації своїх інвестиційних портфелів. Зростаючий іпотечний ринок також може зменшити інвестиційний ризик, зробивши його більш привабливим для банків як засіб збереження та збільшення капіталу. Надаючи доступ до цих активів, банки мають можливість ефективніше управляти своїми ресурсами, мінімізувати ризики та забезпечувати стабільні прибутки. Розвиток організованої торгівлі цінними паперами, почати заохочувати створення та розширення організованих платформ торгівлі цінними паперами, які підвищують прозорість та доступність інформації про емітентів. Це сприятиме підвищенню інвестиційної привабливості емітентів, оскільки акцент на фінансовій звітності та прозорих торгових умовах підвищує довіру до їхніх цінних паперів. У результаті банки охочіше інвестуватимуть у ринок цінних паперів, що сприятиме збільшенню інвестиційних потоків у секторі в цілому. Збільшення обсягу ліквідних активів також стимулюватиме зростання попиту та обсягу ринку, створюючи сприятливі умови для розвитку банківських вкладень у довгострокові цінні папери. Реалізація цих заходів сприятиме підвищенню активності банків на ринку цінних паперів, що дозволить їм більш ефективно виконувати свою роль інвестора. Вони матимуть доступ до стабільного механізму інвестування, який дозволяє диверсифікувати активи, тим самим зменшуючи ризики та збільшуючи прибутковість портфеля.

РОЗДІЛ 2 АНАЛІЗ ФІНАНСОВОЇ ТА ІНВЕСТИЦІЙНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ КОМЕРЦІЙНОГО БАНКУ АТ КБ «ПРИВАТБАНК»

2.1. Основні тенденції розвитку ринку цінних паперів

«Українська фондова біржа», яка почала свою діяльність у березні 2009 року, стала важливою віхою у розвитку українського фондового ринку. Вона вирізнялася впровадженням новітніх технологій і підходів до торгівлі, що значно розширило можливості як для інституційних, так і для приватних інвесторів. Вперше в Україні впроваджено Інтернет-трейдинг, що дало змогу інвесторам укладати угоди з будь-якого місця.

Запущено ринок заявок, репо та ф'ючерсний ринок, які забезпечують гнучкість та різноманітність інструментів для торгівлі. Біржа стала центром ліквідності для фондового та деривативного сегментів ринку, що дозволило залучати більше учасників та забезпечити прозорість цінових процесів. Із моменту початку торгів на біржі розраховуються фондові індекси, які слугують індикаторами стану ринку.

Індексний кошик «Української біржі» наразі містить 7 найбільш ліквідних акцій, що демонструє фокус на якісних і доступних інструментах. Завдяки біржі в Україні було створено умови для активного обігу цінних паперів. Використання Інтернет-технологій та простих у користуванні платформ залучило нових учасників ринку. Систематизація торгівлі та прозорість процесів сприяли формуванню довіри з боку інвесторів.

Український фондовий ринок пропонує широкий спектр цінних паперів, що відображає його універсальність і адаптованість до різноманітних економічних умов. Для аналізу управління портфелем цінних паперів необхідно враховувати різні характеристики цих інструментів: рівень ризику, прибутковість, ліквідність і залежність від макроекономічних факторів. Це

також впливає на диверсифікацію портфеля та стратегії оптимізації, особливо під час кризи.

Аналізуючи дані табл.2.1, наведені в таблиці, можна взяти до уваги наступні аспекти, зокрема динаміку торгів на різних фондових біржах України за період 2014-2023 рр. Основна увага приділяється розвитку обсягів торгів на ринку цінних паперів, особливо на різних біржах, а також тенденціям, які можуть вплинути на ці показники. У табл. 2.1 наведено обсяги торгів за період з 2014 по 2023 роки на чотирьох основних українських фондових біржах: ПФТС (Перша фондова торгова система), Українська міжбанківська біржа, Фондова біржа «Перспектива» та «Інші фондові біржі». Загальний обсяг торгів (зведені дані) протягом досліджуваного періоду коливався в значних межах, що показує табл.2.1.

Таблиця 2.1

Обсяг торгів фінансовими інструментами на фондових біржах, млн. грн.

Рік	Українська бі-ржа	ПФТС	Українська мі- жбанківськ а валютна біржа	Фондова біржа «Перспектив а»	Інші біржі	Усього
2014	8588,0	99910,2	257,6	496104,0	24569,6	629429,4
2015	6692,4	53621,4	118,7	224455,5	5883,0	290771,0
2016	3536,1	95023,5	21,7	136296,6	2075,4	236953,3
2017	13405,5	64344,5	0,0	127425,0	627,5	205802,5
2018	20992,2	112518,2	34,9	127325,0	0,0	260870,8
2019	3840,2	114758,0	4,4	186363,2	0,0	304965,7
2020	2414,0	131534,5	6,8	201455,2	0,0	335410,4
2021	13290,6	221543,8	13,1	217113,1	0,0	451960,6
2022	15416,8	83974,3	4,4	61240,4	0,0	160636,0
2023	14768,6	274684,7	-	146978,9	0,0	436432,1

Джерело: складено за даними [16]

Обсяг торгів на Українській біржі суттєво знизився – з 85,88 млрд грн у 2014 році до 14,77 млрд грн у 2023 році. Це може свідчити про зниження популярності цієї біржі серед інвесторів, ймовірно, через недостатню ліквідність і відсутність доступних для інвесторів фінансових інструментів. Інвестори ПФТС традиційно є основним гравцем на українському фондовому ринку, але

його частка в обсязі торгів знизилася через зміну ринкових умов і конкуренцію з іншими біржами.

Обсяг торгів на міжбанківському валютному ринку демонстрував стабільність, хоча після 2015 року спостерігалася тенденція до зниження. У 2014 році він становив 99,91 млрд грн, а у 2023 році – 274,68 млрд грн. Це може свідчити про повернення до активної діяльності міжбанківського валютного ринку, особливо через необхідність забезпечення ліквідності валютних операцій. Український міжбанк також може стати важливим інструментом підтримки національної валюти в умовах економічної та політичної нестабільності.

Активність на біржі «Перспектива» скоротилася з 496,1 млрд грн у 2014 році до 146,98 млрд грн у 2023 році. Це зниження є суттєвим і може свідчити про зниження торгового інтересу на цій біржі, можливо, через зміни в структурі біржі. Проте в окремі роки (наприклад, 2021) спостерігається зростання активності, яке може бути спричинене певними економічними подіями. Інші біржі складають невелику частину загального обсягу торгів. Через їх низьку популярність порівняно з основними біржами їхня частка ринкової активності залишається низькою. Однак вони можуть забезпечити місцеві ринки для окремих інструментів.

Зміна обсягів торгів на Українській біржі безпосередньо пов'язана з макроекономічними та політичними факторами:

1. Економічна криза 2014-2015 рр.: війна на сході України, політична нестабільність та девальвація національної валюти вплинули на ринок цінних паперів. Це призвело до значного зниження обсягів торгів у 2015 році.
2. Посткризовий період і період відновлення: у наступні роки ринок пережив деяке відновлення, але це не призвело до повернення до рівня обсягів у 2014 році. Відновлення торгів у 2021 році частково було зумовлено стабілізацією економічної ситуації та підвищенням інтересу до інвестицій та покращенням економічних прогнозів.
3. Війна в Україні 2022-2023 рр.: з початком повномасштабного вторгнення Російської Федерації у 2022 році ринок став свідком нового сплеску кризової

активності. Про це свідчить значне зниження обсягів торгів на кількох біржах, особливо на біржі «Перспектива», тоді як інші біржі, наприклад продовжують працювати більш стабільно. Обсяги торгів за видами цінних паперів надано в табл. 2.2.

Таблиця 2.2

Обсяги торгів основними видами цінних паперів на фондових біржах, млрд. грн.

Рік	Акції	Облігації підприємств	Інвестиційні сертифікати	Державні облігації України	Облігації місцевої позики	Облігації іноземних емітентів	Усього
2014	26597,1	33804,4	4252,2	553291,3	580,3		629429,4
2015	5810,9	13604,1	2170,2	253319,7	19,8		290771,0
2016	2180,0	9433,7	395,3	211257,2			236953,3
2017	5051,6	6120,1	51,8	189555,0			205802,5
2018	1216,0	10267,0	272,0	246474,7			260870,8
2019	337,8	8761,9	331,8	295249,5	5,4	44,2	304965,7
2020	594,1	927,6	50,9	329809,3	3856,5	75,5	335410,4
2021	591,1	2395,1	15,7	446541,5	1916,0	337,5	451960,6
2022	91,8	507,1	1,5	156644,5	61,5	2384,4	160636,0
2023	109,9	8902	11,2	406209		21192,8	436432,1

Джерело: складено за даними [16]

Протягом аналізованого періоду (2014-2023 рр.) обсяги торгів на українському фондовому ринку демонструють нестабільність. Загальний обсяг скоротився з 629,4 млрд грн у 2014 році до 436,4 млрд грн у 2023 році. Найбільше скорочення припало на 2022 рік (160,6 млрд грн), який збігся з початком масштабної війни в Україні. Більшість ринку представлена торгівлею державними облігаціями України (ОВДП), які складають найбільший внесок у загальний обсяг, особливо після 2016 року. Інші фінансові інструменти, особливо акції та корпоративні облігації, мають значно менший обсяг торгів і дозволяють нам спостерігати постійне зниження.

Обсяг фондових операцій впав з 26,6 млрд грн у 2014 році до 109,9 млн грн у 2023 році. Найбільше падіння відбулося після 2015 року, коли український ринок пережив кризу через війну на сході країни, економічну рецесію та економічну кризу.

Торгівля корпоративними облігаціями також демонструє нестабільну динаміку. Після падіння в 2016 році (9,4 млрд грн) обсяги залишилися на

відносно низькому рівні. Однак у 2023 році відбудеться різке зростання до 8,9 млрд грн, що може бути пов'язано з підвищенням інтересу до корпоративних боргів як альтернативного інструменту фінансування.

Обсяг торгів інвестиційними сертифікатами значно скоротився: з 4,3 млрд грн у 2014 році до 11,2 млн грн у 2023 році. Це пов'язано з обмеженою пропозицією таких інструментів та зниженням попиту на продукти спільного інвестування через кризу довіри на ринку.

ОВДП були найпопулярнішим фінансовим інструментом на ринку протягом аналізованого періоду. Їхня частка в загальному обсязі операцій значно зросла з 87,9% у 2014 році до 93,1% у 2023 році. У 2020 році обсяг операцій з ОВДП сягнув 329,8 млрд грн, а у 2021 році досяг рекордних 446,5 млрд грн. У 2022 році обсяг різко скоротився до 156,6 млрд грн через економічну та фінансову кризу, спричинену війною. У 2023 році обсяг знову зріс до 406,2 млрд грн, що свідчить про високий попит на державні цінні папери як засіб збереження капіталу. ОВДП залишається привабливим для інвесторів через низькі ризики (державна гарантія) та можливість отримання стабільного доходу. Цей інструмент з'явився на ринку лише після 2019 року, але обсяг його торгівлі все ще обмежений. Найбільший обсяг був зафіксований у 2020 році – 3,8 млрд грн, після чого активність знизилася.

Торгівля облігаціями іноземних емітентів все ще є маргінальною. У 2019 році обсяг становив 44,2 млн грн, а в 2023 році становитиме 21,2 млрд грн. Зростання цього сегмента може бути пов'язане із залученням іноземного капіталу та попитом на диверсифікацію портфеля.

Економічна криза 2014-2015 років, а також повномасштабна війна в Україні у 2022 році мали значний вплив на діяльність фондового ринку. Інвестори починають уникати ризикових інструментів, особливо акцій, і віддавати перевагу державним облігаціям. Сильні коливання курсу місцевої валюти та висока інфляція обмежили інтерес інвесторів до інструментів з фіксованим доходом, таких як корпоративні облігації.

Запровадження нових вимог до фінансової звітності, посилення нагляду з боку контролюючих органів та перехід на міжнародні стандарти фінансової звітності негативно впливають на ліквідність ринку. Завдяки державній підтримці ОВДП став важливим фінансовим інструментом. Висока дохідність гривні робить її популярною серед роздрібних інвесторів і банків.

Частка ОВДП у структурі торгів зросла до домінуючого рівня, що свідчить про монополію ринку державними облігаціями. Це зменшує диверсифікацію ринку та залежність від державного фінансування. Низькі обсяги торгів акціями та інвестиційними сертифікатами вказують на відсутність альтернативних інструментів для інвесторів, що обмежує можливості ринку.

2.2. Аналіз фінансової діяльності АТ КБ «ПРИВАТБАНК»

АТ КБ «ПриватБанк» засновано в 1992 році. У 2016 році держава в особі Міністерства фінансів України стала одноосібним власником ПриватБанку, придбавши сто відсотків акцій банку. Дивіденди в гривнях Кредитний рейтинг АТ КБ «ПриватБанк» змінено з «Саа3» на «Са». У Moody's пояснили, що зниження рейтингу викликано військовим конфліктом з Росією, який може спричинити довгострокові проблеми для всієї національної економіки України. Банки пропонують банківські послуги юридичним особам і операції з фізичними особами. Банки також беруть участь у розвитку приватних фондів гарантування вкладів. У 2018 році цей банк був визнаний на національному рівні найкращим роздрібним банком із найкращими цифровими послугами в «Топ-50».

Аналіз динаміки та структури активів АТ КБ «ПриватБанк» за 2021-2023 роки дозволяє оцінити основні тенденції у складі активів банку, зокрема в частині грошових коштів, кредитного портфеля, інвестицій та інших активів. Розглянемо ключові аспекти змін у структурі активів для виявлення чинників, що впливають на їх динаміку та ефективність (табл. 2.3).

Таблиця 2.3

Динаміка та структура активів АТ КБ «Приватбанк» у 2021-2023 рр., млрд. грн.

Показник	Роки			Абсолютне відхилення, млрд.грн		Відносне відхилення %	
	2021	2022	2023	2022-2023	2022-2021	2022-2021	2023-2022
Грошові кошти та їх еквіваленти та обов'язкові резерви	52,84	96,38	152,28	55,9	43,54	82,40	57,99
Заборгованість інших банків	26,24	103,84	134,23	30,39	77,6	295,73	29,26
Кредити та аванси клієнтам	68,22	68,08	92,01	23,93	-0,14	-0,21	35,15
Інвестиційна нерухомість	1,98	2,15	2,34	0,19	0,17	8,59	8,83
Інвестиційні цінні папери СВПЗ	93,1	95,72	100,37	4,65	2,62	2,81	4,85
Інвестиційні цінні папери СВІСД	129,07	143,92	171,47	27,55	14,85	11,51	19,14
Поточні податкові активи	9,98	9,08	0,04	-9,04	-0,9	-9,02	-99,55
Інвестиції в дочірні підприємства	-	0,03	0,03	-	-	-	-
Відстрочені податкові активи	-	1,1	1,95	0,85	-	-	77,27
Інвестиційні цінні папери за АС	0,107	0,116	-	-	0,009	8,41	-
Основні засоби та нематеріальні активи	6,07	6,62	5,12	-1,5	0,55	9,06	-22,65
Інші фінансові активи	2,64	4,31	9,49	5,18	1,67	63,26	120,18
Інші активи	9,71	9,19	9,09	-0,1	-0,52	-5,36	-1,08

Активи, утримувані для продажу (або груп вибуття)	0,007	0,064	0,02	-0,044	0,057	814,29	-68,75
Всього активів	401,3	540,6	680,00	139,4	139,3	34,71	25,78

Джерело: складено за даними фінансової звітності АТ КБ «Приватбанк»

Грошові кошти та їх еквівалент, включаючи обов'язкові резерви, значно зросли за аналізований період – з 52,84 млрд грн у 2021 році до 96,38 млрд грн у 2022 році (абсолютний приріст на 43,54 млрд грн або 82,4 %) і досягли 152,28 млрд грн у 2023 році (зростання на 57,99 %). Значне зростання пов'язане з необхідністю підтримувати високу ліквідність, що є пріоритетом для забезпечення стабільності в умовах кризи. Крім того, збільшення касових резервів свідчить про бажання банку виконувати поточні зобов'язання перед клієнтами та гарантувати надійність операційної діяльності. Інша заборгованість банків також стрімко зросла з 26,24 млрд грн у 2021 році до 103,84 млрд грн у 2022 році (зростання на 295,73%) і досягла 134,23 млрд грн у 2023 році (додаткове зростання на 29,26%). Така динаміка може свідчити про активне кредитування інших фінустанов або інвестування в міжбанківські депозити. Це може бути частиною стратегії банку щодо забезпечення диверсифікації активів і прибутковості міжбанківських операцій, особливо в умовах обмежених можливостей комерційного кредитування через кризу.

Кредитний портфель банку у 2022 році майже не змінився порівняно з 2021 роком, збільшившись з 68,22 млрд грн до 68,08 млрд грн (абсолютне відхилення -0,14 млрд грн або -0,21%). Однак у 2023 році клієнтські кредити та аванси зросли до 92,01 млрд грн (приріст на 23,93 млрд грн або 35,15%). Це свідчить про відновлення кредитної активності банків у 2023 році, що може бути ознакою стабільної економічної ситуації або збільшення попиту на кредити з боку клієнтів. Зростання кредитного портфеля демонструє позитивну динаміку, оскільки це основне джерело доходу банку, але це також збільшує ризики через ймовірність того, що клієнти не зможуть погасити свої кредити, якщо економічні умови погіршаться.

Інвестиційна нерухомість зросла з 1,98 млрд грн у 2021 році до 2,15 млрд грн у 2022 році та досягла 2,34 млрд грн у 2023 році. Незначне зростання (на 8,59% у 2022 році та на 8,83% у 2023 році) свідчить про помірне зростання цього типу активів, можливо для диверсифікації та захисту від інфляційних ризиків. Інвестиційна нерухомість є одним із інструментів, який допомагає банкам отримувати стабільний дохід від оренди або заробляти на майбутньому зростанні вартості нерухомості. Інвестиційні цінні папери в різних категоріях мають різну динаміку. Зокрема, цінні папери, утримувані для продажу (HSE) зросли з 93,1 млрд грн у 2021 році до 95,72 млрд грн у 2022 році та до 100,37 млрд грн у 2023 році. Відносне зростання становило 2,81% у 2022 році та 4,85% у 2023 році, що вказує на обережне зростання в інвестиції в ці цінні папери. Це може бути частиною стратегії диверсифікації активів для зменшення ризику.

Інвестиційні цінні папери в різних категоріях мають різну динаміку. Зокрема, цінні папери, утримувані для продажу (HSE) зросли з 93,1 млрд грн у 2021 році до 95,72 млрд грн у 2022 році та до 100,37 млрд грн у 2023 році. Відносне зростання становило 2,81% у 2022 році та 4,85% у 2023 році, що вказує на обережне зростання інвестицій. Це може бути частиною стратегії диверсифікації активів для зменшення ризику. Цінні папери, що утримуються до погашення, зросли з 129,07 млрд грн у 2021 р. до 143,92 млрд грн у 2022 р. та 171,47 млрд грн у 2023 р. Відносне зростання становило 11,51% у 2022 р. та 19,14% у 2023 р. Це свідчить про збільшення інвестицій у більш стабільні довгострокові активи, що знижують ризик в умовах кризи.

Наразі податкові активи різко скоротилися з 9,98 млрд грн у 2021 році до 0,04 млрд грн у 2023 році (зниження на 9,02 млрд грн або 99,55%). Це свідчить про зміну податкових розрахунків та можливість оптимізації податкового навантаження банку. З іншого боку, відстрочені податкові активи зросли з 0 мільярдів гривень у 2021 році до 1,1 мільярдів гривень у 2022 році та 1,95 мільярдів гривень у 2023 році. Відстрочені податкові активи зросли на 77,27% у 2023 році, що свідчить про планування майбутніх податкових пільг, які можуть допомогти зменшити податки, майбутні витрати. Основні засоби та

нематеріальні активи були відносно стабільними, але зменшилися з 6,07 млрд грн у 2021 році до 5,12 млрд грн у 2023 році (зниження на 22,65%). Це може свідчити про знецінення або амортизацію активів, а також про обережне інвестування в цей сегмент у світлі кризи.

Інші фінансові активи змінилися з 2,64 млрд грн у 2021 році до 9,49 млрд грн у 2023 році (збільшення на 120,18%), що можна пояснити диверсифікацією активів для зменшення ризиків. Натомість інші активи дещо зменшилися, що свідчить про оптимізацію балансу та зменшення непрацюючих або збиткових активів. Аналіз активів АТ КБ «ПриватБанк» за 2021-2023 роки свідчить про позитивні зміни в структурі активів, зокрема збільшення грошових коштів, зобов'язань перед іншими банками та вкладень у власність. Така динаміка свідчить про потребу банків у забезпеченні високої ліквідності, зниженні ризиків та стабілізації фінансової ситуації в умовах кризи. Водночас банки обережно ставляться до довгострокових інвестицій і підтримують відносну стабільність основних засобів і нематеріальних активів, що дозволяє уникнути додаткових ризиків. Аналіз динаміки та масштабів депозитної діяльності АТ КБ«Приватбанк» наданий у табл. 2.4.

Таблиця 2.4

Аналіз динаміки та масштабів депозитної діяльності АТ КБ «Приватбанк» у 2021-2023 рр.

Показники	2021	2022	2023	Відхилення абсолютне млн..грн.		Відхилення відносне %	
				2022- 2021	2023- 2022	2022- 2021	2023- 2022
1.Зобов'язання банку,млн.грн.	334,68	482,80	595,16	148,12	42,36	44,26	23,27
2.Капітал банку,млн..грн.	66,61	57,78	84,84	-8,83	27,06	-13,26	46,83
3.Валюта балансу банку,млн..грн	401,30	540,58	680,00	139,29	139,42	34,71	-99,99

4.Частка зобовязань у валюті балансу,%	83,40	89,31	87,52	5,91	-1,79	-	-
5.Співвідношення зобовязань та капіталу (коефіцієнт фінансового важеля)	5,02	8,35	7,01	3,33	-1,34	-	-

Джерело: складено за даними фінансової звітності АТ КБ «Приватбанк»

Зобов'язання банку значно зросли з 334,68 млрд грн у 2021 році до 482,80 млрд грн у 2022 році (абсолютне зростання на 148,12 млрд грн або 44,26%) та до 595,16 млрд грн у 2023 році (абсолютне зростання склало 42,36 млрд грн або 23,27%). Таке значне зростання свідчить про збільшення обсягів депозитів та інших зобов'язань банків перед клієнтами, що, швидше за все, пов'язано з довірою клієнтів, привабливими умовами депозитів та стабільністю банківських операцій. Таке збільшення зобов'язань також свідчить про розширення ресурсної бази банку, що дозволяє банку активно фінансувати кредитні програми та інші фінансові послуги. Збільшення зобов'язань є важливим чинником підтримки ліквідності, але також збільшує банківський ризик через збільшення зобов'язань перед клієнтами та контрагентами.

Капітал банку склав 66,61 мільярдів гривень на 57,78 мільярдів гривень у 2021-2022 роках (збільшення капіталу склало 8,83 мільярдів гривень або 13,26%). У 2023 році новий капітал збільшився на 84,84 мільярда гривень (додатково на суму 27,06 мільярда гривень або 46,83%). Це може свідчити про те, що банк збільшує показники власного капіталу, що є позитивним знаком для забезпечення фінансової стабільності та зміцнення фінансового становища банку. Зростання капіталу є важливим аспектом підтримки банку або достатнього капіталу від Sofficina, який допомагає покрити потенційні збитки та забезпечити стабільність операційної діяльності. Зменшення капіталу у 2022 році може бути пов'язане з можливими збитками після кризи або зниженням рентабельності операційної діяльності, але інтенсифікація капіталу у 2023 році свідчить про стабілізацію фінансового стану банку та оптимізацію резервів капіталу.

Валюта балансу банку демонструє постійне зростання з 401,30 млрд грн у 2021 році до 540,58 млрд грн у 2022 році (абсолютний приріст 139,29 млрд грн або 34,71%) та 680,00 млрд грн у 2023 році (абсолютний приріст 139,42 млрд грн). Зростання сальдо свідчить про активний розвиток банківської діяльності, що може передбачати збільшення обсягів кредитування та фінансування активів, фінансових інструментів та інших інвестицій. Валюта балансу є важливим показником розміру банку, і її зростання може свідчити про збільшення активів, розширення клієнтської бази та залучення більших обсягів депозитів. Зростання валютних залишків свідчить про позитивну динаміку операційної діяльності банку та збільшення частки ринку.

Частка зобов'язань у валюті балансу зросла з 83,40% у 2021 році до 89,31% у 2022 році та зменшилася до 87,52% у 2023 році. Частка зобов'язань в абсолютному вираженні зросла у 2022 році на 5,91% та зменшилася на 1,79% у 2023 році. зміни співвідношення пасивів до капіталу в структурі активів банку немає. Висока частка зобов'язань, виражених у валюті балансу, свідчить про значну залежність банку від зовнішнього фінансування, що може бути пов'язано з підвищенням попиту на кредити та фінансові продукти з боку клієнтів. Зменшення частки пасивів у 2023 році може свідчити про оптимізацію управління капіталом та зменшення залежності від пасивів, що є позитивним фактором для фінансової стабільності.

Коефіцієнт левериджу зростає з 5,02 у 2021 році до 8,35 у 2022 році та знижується до 7,01 у 2023 році. Цей коефіцієнт відображає ступінь, до якого банк покладається на залучений капітал. Збільшення коефіцієнта у 2022 році до 3,33 свідчить про підвищення ризику через збільшення зобов'язань відносно власного капіталу. Проте зниження коефіцієнта до 7,01 у 2023 році свідчить про стабілізацію, яка може свідчити про покращення якості управління капіталом і зменшення залежності банків від зовнішніх джерел фінансування. Збільшення кредитного плеча свідчить про більш агресивну фінансову політику банку, що дозволяє використовувати більшу кількість кредитів для забезпечення розвитку бізнесу. Проте високий коефіцієнт левериджу також означає підвищений ризик

за поганих економічних умов, оскільки банк повинен виконувати свої зобов'язання незалежно від своїх фінансових результатів. У 2023 році зниження фінансового важеля до 7,01 вказує на зниження ризику структури капіталу, що сприяє довгостроковій фінансовій стабільності. Динаміка, склад та структура пасивів АТ КБ «Приватбанк» надано у табл.2.5.

Таблиця 2.5

Динаміка, склад та структура пасивів АТ КБ «Приватбанк» у 2021-2023

рр.,млрд.грн.

С т а т т я	2021	2022	2023	Абсолютне відхилення млрд.грн.		Відносне відхилення %	
				2022-2021	2023-2022	2022-2021	2023-2022
Кошти клієнтів	325,30	471,97	555,52	146,67	83,55	45,09	17,70
Відстрочене зобов'язання з податку на прибуток	0,16	-	-	-		-	-
Забезпечення	3,65	5,80	5,43	2,15	-0,37	58,90	-6,38
Інші фінансові зобов'язання	3,77	2,63	3,03	-1,14	0,4	-30,24	15,21
Інші нефінансові зобов'язання	1,80	2,27	2,74	0,47	0,47	26,11	20,70
Поточні податкові зобов'язання	0,01	-	25,79	-	-	-	-
Інші залучені кошти	-	0,13	2,63	-	2,5	-	1923,07
Всього зобов'язань	334,68	482,80	595,16	148,12	42,36	44,26	23,27
Акціонерний капітал	206,06	206,06	206,06	-	-	100,00	-
Емісійний дохід	0,02	0,02	0,02	-	-	-	

Резерви та інші фонди банку	9,70	11,45	12,95	1,75	-	18,04	13,1
Інші резерви	-4,09	-15,17	-1,74	11,08	-13,43	270,90	-88,53
Результат від операцій з акціонерним	12,17	12,17	12,17	-	-	-	
Накопичений дефіцит	-157,25	-156,75	-144,62	15,77	-12,13	-0,32	-7,74
Всього власного капіталу	66,61	57,78	84,84	-8,83	27,06	-13,26	46,83
Всього власного капіталу та зобов'язань	401,30	540,58	680,00	139,29	139,42	34,71	-99,99

Джерело: складено за даними фінансової звітності АТ КБ «Приватбанк»

У 2021 році обсяг клієнтських коштів становив 325,30 млрд грн, зріс до 471,97 млрд грн у 2022 році та 555,52 млрд грн у 2023 році. Абсолютне зростання склало 146,67 млрд грн у 2022 році та 83,55 млрд грн у 2023 році свідчить про значне зростання в кількості клієнтів, які довіряють банкам, або збільшення обсягу коштів, які є накопичені за рахунок збільшення накопичувальних програм. У відсотковому співвідношенні це зростання становитиме 45,09% у 2022 році та 17,70% у 2023 році. Збільшення коштів клієнтів є позитивним знаком, оскільки це дає банкам більше ресурсів для інвестицій та кредитів, але в той же час значно збільшуються зобов'язання перед вкладниками. Зобов'язання з податку на прибуток, яке у 2021 році становило 0,16 млрд грн, у наступні роки зникло. Це може свідчити про повне виконання податкових зобов'язань або про зміну податкової політики банку, яка сприяє зменшенню відстрочених податкових зобов'язань.

Резерви зросли з 3,65 млрд грн у 2021 році до 5,80 млрд грн у 2022 році (на 2,15 млрд грн або на 58,90%), але дещо зменшилися до 5,43 млрд грн у 2023 році (на 0,37 млрд грн або -6,38%). Це відображає зміну в оцінці ризику та може

вказувати на зміну підходу до резервів для покриття потенційних збитків або нестабільності кредитних зобов'язань. Інші фінансові зобов'язання зменшилися з 3,77 млрд грн у 2021 році до 2,63 млрд грн у 2022 році (зменшення на 1,14 млрд грн або -30,24%), але знову зросли до 3,03 млрд грн у 2023 році (до 0,4 млрд грн або 15,21%). Це може бути пов'язано з короткостроковими фінансовими змінами або необхідністю покриття різних фінансових зобов'язань, які можуть виникнути внаслідок коливань у фінансовій політиці банку.

Обсяг інших нефінансових зобов'язань зріс з 1,80 млрд грн у 2021 році до 2,27 млрд грн у 2022 році та 2,74 млрд грн у 2023 році. Абсолютне зростання у 2022 та 2023 роках становить 0, відповідно 47 млрд грн, що у відсотковому вираженні становить 26,11% і 20,70%. Це свідчить про збільшення нефінансових зобов'язань, які можуть бути пов'язані з необхідністю підтримувати або покривати інші витрати.

У 2021 і 2022 роках податок відсутній, але в 2023 році сума сягне 25,79 млрд грн. Це може бути пов'язано зі змінами в оподаткуванні банку або появою нових податкових зобов'язань, які можуть бути пов'язані зі змінами в законодавстві або розширенням господарської діяльності.

У 2021 році додаткові кошти не збиралися, але у 2022 році вони становили 0,13 млрд грн, а у 2023 році зросли до 2,63 млрд грн. Відносне зростання між 2022 та 2023 роками становить 1923,07%, що можна пояснити збільшенням коштів, отриманих із зовнішніх джерел для розширення фінансових операцій. Загальні зобов'язання банків зросли з 334,68 млрд грн у 2021 році до 482,80 млрд грн у 2022 році та 595,16 млрд грн у 2023 році, абсолютний приріст на 148,12 млрд грн у 2022 році та 42,36 млрд грн у 2023 році. Відносне зростання становить 44,26% у 2022 році та 23,27 % у 2023 році, підкреслюючи зростаючу залежність банків від зобов'язань щодо фінансування своєї діяльності.

Обсяг акціонерного капіталу залишився незмінним упродовж всього періоду (206,06 млрд грн), що відображає стабільність основного капіталу банку та відсутність необхідності додаткових емісій акцій. Емісійний дохід також залишався на рівні 0,02 млрд грн.

Резерви та інші фонди збільшились з 9,70 млрд грн у 2021 році до 11,45 млрд грн у 2022 році та до 12,95 млрд грн у 2023 році. Це зростання на 1,75 млрд грн у 2022 році та на 1,50 млрд грн у 2023 році свідчить про зусилля банку з нарощування резервів, що покращує фінансову стабільність.

Інші резерви зросли з -4,09 млрд грн у 2021 році до -15,17 млрд грн у 2022 році (зменшення на 270,90%) і у 2023 році зросли до -1,74 млрд грн, що свідчить про зменшення від'ємного сальдо на 88,53%. Це може свідчити про поліпшення вашого фінансового становища або зменшення потреби у негативних резервах. Накопичений дефіцит зменшився з -157,25 млрд грн у 2021 році до -156,75 млрд грн у 2022 році (зростання на 0,32%) і до -144,62 млрд грн у 2023 році (зниження на 7,74%). Це свідчить про позитивну динаміку скорочення дефіциту, що свідчить про підвищення ефективності роботи банку.

Загальний чистий капітал зменшився з 66,61 млрд грн у 2021 році до 57,78 млрд грн у 2022 році, але знову зріс до 84,84 млрд грн у 2023 році. Відносне зростання на 46,83% у 2023 році свідчить про підвищення стабільності банківського фінансування. Аналіз структури та динаміки пасивів АТ КБ «ПриватБанк» за період 2021-2023 рр. показав стабільне зростання пасивів, особливо коштів клієнтів, збільшення інвестиційних та кредитних можливостей банку.

2.3. Інвестиційна діяльність АТ КБ «ПРИВАТБАНК»

Діяльність АТ КБ «Приватбанк» на ринку цінних паперів, зокрема у рамках формування портфеля цінних паперів, орієнтована на забезпечення оптимального співвідношення між прибутковістю та ризиками. Стратегія банку полягає у створенні портфеля, який приносить стабільний дохід, при цьому зберігаючи низький рівень ризику для банку. Це досягається завдяки правильному вибору фінансових інструментів, диверсифікації активів, а також ретельному моніторингу економічної ситуації та змін на ринку (табл. 2.6).

Таблиця 2.6

Обсяги та структура інвестиційного портфелю АТ КБ «Приватбанк» за 2021-2023 роки, млрд.грн.

Фінансовий інструмент	2021 рік, млн грн	Частка, %	2022 рік, млн грн	Частка, %	2023 рік, млн грн	Частка, %
Інвестиційні цінні папери	222,27	99,10%	239,75	99,10%	271,84	99,10%
Інвестиції в асоційовані та дочірні компанії	30	0,01%	30	0,01%	30	0,01%
Інвестиційна нерухомість	1,989	0,89%	2,155	0,89%	2,34	0,85%

Джерело: складено за даними фінансової звітності АТ КБ «Приватбанк»

Основну частину портфелю АТ КБ «Приватбанк» складають інвестиційні цінні папери, частка яких у кожному з трьох звітних років становила 99,1%. З кожним роком обсяг зростає: у 2021 році він становив 222,277 млн грн, у 2022 році – 239,75 млн грн, а у 2023 році – 271,847 млн грн. Загальне зростання обсягів інвестування в цінні папери протягом 2021-2023 років свідчить про націленість банків на підвищення прибутковості та ліквідності портфелю. Ця значна частка свідчить про те, що банки переважно інвестують у швидкооборотні ліквідні активи та знижують ризики завдяки ефективному управлінню фінансовими ресурсами. Цінні папери, включаючи високоякісні державні та корпоративні облігації, є привабливими активами для банків, особливо в умовах нестабільності економіки. Це дозволяє знизити ризики та забезпечити стабільний дохід, що дуже важливо для підтримки фінансової стабільності банку.

Інвестиції в співробітників і філії становлять лише 0,01% від загального портфелю і залишаються незмінними протягом трьох років на рівні 30 млн грн.

Така стабільність свідчить про те, що банк не бачить необхідності розширювати інвестиції в інші компанії, зберігаючи виважену інвестиційну політику в поза базових видах діяльності. Це може бути пов'язано з тим, що банки бажають мінімізувати ризики, пов'язані з інвестуванням у чисті активи інших суб'єктів господарювання з меншою ліквідністю та є довгостроковою діяльністю. Крім того, ця політика свідчить про стратегічну спрямованість на збереження та ефективне управління основною діяльністю Банку, а також прагнення запобігти надмірній концентрації капіталу у філіях, що є потенційним ризиком залежності прибутковості та її впливу на загальний фінансовий стан.

Обсяг інвестицій у нерухомість зріс за три роки: з 1 989 млн грн у 2021 році до 2 340 млн грн у 2023 році. Незважаючи на збільшення загального інвестиційного шляху, загальна частка портфеля дещо знизилася на 0,89% у 2021 та 2022 роках. до 0,85% у 2023 році. Це свідчить про поступове зростання сектора нерухомості, хоча в загальному портфелі залишається невелика частка, яка не містить товарів. Інвестиції в сектор нерухомості можуть бути корисним доповненням до основного портфеля, оскільки нерухомість менш сприйнятлива до ринкових коливань і може забезпечувати стабільний дохід. Проте незначна частина свідчить про обережний підхід банку до цієї категорії діяльності, що означає високу ліквідність основного портфеля, в якому переважають цінні папери (табл.2.7).

Таблиця 2.7

Обсягів і структура інвестиційних цінних паперів

Фінансовий інструмент	2021	2022	Абсолютне відхилення 2022	Відсоткове відхилення 2022, %	2023	Абсолютне відхилення 2023	Відсоткове відхилення 2023, %
Інвестиційні цінні папери за СВПЗ	93,09	95,71	2,62	0,03	100,37	4,66	0,05

Інвестиційн і цінні папери за СВІСД	129,07	143,92	14,84	0,12	171,47	27,55	0,19
Інвестиційн і цінні папери за АС	107,00	116,00	9,00	0,08	—	—	—
Усього	222,27	239,75	17,47	0,08	271,84	32,09	0,13
Фінансови й інструмент	Частка 2021, %		Частка 2022, %		Частка 2023, %		
Інвестиційн і цінні папери за СВПЗ	0,42		0,40		0,37		
Інвестиційн і цінні папери за СВІСД	0,58		0,60		0,63		
Інвестиційн і цінні папери за АС	0,00		0,00		—		

Джерело: складено за даними фінансової звітності АТ КБ «Приватбанк»

Обсяг інвестиційних цінних паперів у СВПЗ склав 93 096 млн грн, що склало 41,9% від загального портфеля інвестиційних цінних паперів. У 2022 році обсяг зростає до 95 716 млн грн. Абсолютне відхилення склало 2 620 млн грн, або ріст на 2,81%. Однак його частка в загальному портфелі впала до 39,9%, що свідчить про те, що його зростання було більшим, ніж інші категорії акцій.

У 2023 році спостерігається подальше зростання обсягів до 100,376 млн грн. Абсолютний приріст порівняно з 2022 роком становить 4 660 млн грн, що еквівалентно приросту 4,87%. Однак загальна частка портфеля впала до 36,9%,

що може свідчити про те, що банк менше фокусується на цій категорії інструментів.

Обсяг цінних паперів SVSD склав 129,074 млн грн, що становить 58,1% від загального портфеля.

У 2022 році обсяг зріс на 14 846 млн грн і досяг 143 920 млн грн (+11,50%). Загальна частка портфеля зросла до 60,0%, що свідчить про зростання значення цих цінних паперів у структурі портфеля.

У 2023 році буде ще більше зростання, а саме 27 551 млн грн до 171 471 млн грн (+19,12%). Його частка в загальному портфелі досягла 63,1%, що свідчить про високу привабливість цінних паперів СВІДД для банків.

Загальний портфель цінних паперів склав 222,27 млрд. грн. У 2022 році обсяг портфеля зріс на 17 475 млн грн і досяг 239 752 млн грн (+7,87%). Таке помірне зростання свідчить про стійкість стратегії банку в умовах кризи.

У 2023 р. зростання буде ще стрімкішим – з 32,09 млрд. грн до 271,84 млрд. грн (+13,37%). Таке зростання свідчить про покращення фінансових умов та більш активне інвестування банків у цінні папери.

Протягом 2021-2023 років частка СНД демонструє поступове зниження (з 41,9% до 36,9%) і водночас зростає (з 58,1% до 63,1%). Така динаміка може бути пов'язана з тим, що банки переорієнтувалися на менш ризиковані інструменти, оскільки цінні папери SVISD, як правило, мають більш стабільний прибуток і меншу волатильність. Аналіз зміни абсолютних і відносних показників

У 2022 р. зростання становитиме 7,87%, а в 2023 р. зросте до 13,37%. Це може свідчити про більш сприятливу ринкову кон'юнктуру в 2023 році або активну політику щодо розширення портфеля банку.

2. Абсолютне покращення: Найбільший абсолютний приріст відбувся у категорії СВІСД у 2023 році (+27 551 млн грн), що свідчить про значне зростання інвестицій у цей вид цінних паперів. Категорія СНД демонструє стабільне, але менш інтенсивне зростання (+2620 млн грн у 2022 році та +4660 млн грн у 2023 році).

Найбільше зростання у 2023 році зафіксував СВІСД (+19,12%), тоді як СВІПЗ зріс лише на 4,87%.

Центральний банк переорієнтовується на більш стабільні інструменти (SVISD), що є логічним кроком на тлі невизначеності ринку. Зменшення частки цінних паперів, що підпадають під SIS, може бути викликано зростанням ризиків волатильності або бажанням банку зосередитися на довгострокових активах із прогнозованим доходом.

НБУ націлює банки на:

- продовження активної диверсифікації інвестицій з урахуванням кон'юнктури ринку. Збалансування ризикованих та консервативних інструментів, щоб максимізувати прибуток;
- використання економіко-математичних моделей для оптимізації свого портфеля, особливо в умовах ринкових коливань.
- зосередження на збільшенні частки інструментів стабільного доходу (СВІСД) для забезпечення фінансової стабільності. При цьому слід підтримувати помірну частку SIS, щоб зберегти можливість отримання більшого доходу за сприятливих ринкових умов. Загалом зростання портфеля цінних паперів свідчить про ефективну інвестиційну стратегію банку, яка дозволяє банку адаптуватися до кризових ситуацій, забезпечуючи при цьому стійке зростання.

Аналіз обсягу та структури інвестиційних цінних паперів є важливим інструментом оцінки змін у стратегіях управління портфелем цінних паперів. Розглянемо детальніше динаміку обсягу та частки основних інструментів протягом 2021-2023 років (табл.2.8).

Обсяг інвестиційних цінних паперів має тенденцію до збільшення. У 2021 році загальний обсяг становив 222,277 млн грн, у 2022 році – 239,752 млн грн (зростання на 7,8%), а у 2023 році – 271,847 млн грн (зростання на 13,4 % порівняно з 2022 роком). Така динаміка свідчить про зростання попиту на державні боргові цінні папери, що зумовлено зростанням потреби у державному фінансуванні через залучення інвесторів. Загальне зростання портфеля пояснюється: зростання обсягів державних боргових цінних паперів в іноземній

валюті. Зміна структури інвестиційного портфеля на більш прибуткові інструменти, у тому числі на середньострокові валютні цінні папери.

Таблиця 2.8

Динаміка обсягів та структури інвестиційних цінних паперів за СВІСД за 2021-2023 роки, млрд.грн.

Фінансовий інструмент	2021 рік		2022 рік		2023 рік	
	Сума	Частка, %	Сума,	Частка, %	Сума,	Частка, %
Довгострокові державні боргові цінні папери	59,38	46,01	46,15	38,91	45,32	26,43
Середньострокові валютні державні боргові цінні папери	20,341	15,76	29,85	25,17	56,66	33,05
Середньострокові державні боргові цінні папери	6,81	5,28	17,92	15,11	1,40	0,82
Короткострокові державні боргові цінні папери	17,35	13,44	28,09	2,37	25,63	14,95
Короткострокові валютні державні боргові цінні папери	25,18	19,51	21,88	18,45	42,44	24,75
Всього	222,27		239,75		271,84	

Джерело: складено за даними фінансової звітності АТ КБ «Приватбанк»

Протягом 2021–2023 років загальний обсяг інвестиційних цінних паперів, включених до системи СВІСД, зріс із 222,27 млрд грн у 2021 році до 271,84 млрд грн у 2023 році, що свідчить про поступове збільшення попиту на ці фінансові інструменти, незважаючи на кризові умови. Сумарний приріст становить 49,57 млрд грн (або 22,3%), що вказує на зростання ролі державних боргових паперів у фінансуванні економіки. Ця динаміка пояснюється як макроекономічними умовами, так і змінами в політиці держави, спрямованими на залучення коштів через ринок цінних паперів. Особливо помітною є роль валютних боргових інструментів, які демонструють значне зростання як у середньостроковому, так і в короткостроковому сегментах.

Динаміка довгострокових державних боргових паперів демонструє значне зниження за обсягом та часткою в структурі портфеля. У 2021 році їхній обсяг становив 59,38 млрд грн (46,01%), проте вже у 2023 році він знизився до 45,32 млрд грн (26,43%). Скорочення на 23,7% свідчить про зменшення інтересу до інструментів із тривалим терміном обігу.

Такий тренд може бути пов'язаний із підвищеним рівнем невизначеності в економіці та геополітичними ризиками, які змушують інвесторів віддавати перевагу інструментам із коротшим терміном погашення. Крім того, зростання облікових ставок у ці роки могло спричинити збільшення вартості обслуговування довгострокового боргу, що знижувало привабливість цих паперів.

Середньострокові валютні державні боргові папери демонструють найбільш динамічне зростання серед усіх категорій. У 2021 році їх обсяг становив 20,34 млрд грн (15,76%), а у 2023 році цей показник досягнув 56,66 млрд грн (33,05%). Загальний приріст становить 36,32 млрд грн, що еквівалентно зростанню на 178%.

Підвищення інтересу до цього сегмента обумовлено такими факторами:

- Девальваційні очікування: Валютні папери надають додатковий рівень захисту інвесторам від валютних ризиків.
- Сприйняття надійності: В умовах макроекономічної нестабільності та військових дій валютні боргові зобов'язання часто розглядаються як більш стабільні.
- Привабливість середньострокового терміну: Цей сегмент забезпечує оптимальний баланс між ліквідністю та доходністю.

Ситуація зі середньостроковими державними борговими паперами (в національній валюті) є протилежною. У 2021 році їх обсяг становив 6,81 млрд грн (5,28%), але у 2023 році він знизився до 1,40 млрд грн (0,82%). Це означає скорочення на 79,4%, що свідчить про майже повне витіснення цього сегмента.

Основними причинами такого скорочення є:

1. Низька привабливість у порівнянні з валютними інструментами: Валютні папери пропонують додатковий захист від інфляції та девальвації.
2. Фокус на короткострокових інструментах: Інвестори обирають менш ризиковані варіанти через загострення економічних і геополітичних ризиків.

Короткострокові державні боргові папери демонструють нестабільну динаміку. Їх обсяг зріс із 17,35 млрд грн (13,44%) у 2021 році до 28,09 млрд грн у 2022 році, проте у 2023 році знизився до 25,63 млрд грн (14,95%). Попри відносне зростання в абсолютних значеннях, їх частка в загальній структурі портфеля залишилася відносно стабільною, що свідчить про використання цих інструментів переважно для забезпечення ліквідності в короткостроковій перспективі.

Обсяг короткострокових валютних державних боргових паперів демонструє значне зростання. У 2021 році їх обсяг становив 25,18 млрд грн (19,51%), а у 2023 році – 42,44 млрд грн (24,75%). Це свідчить про підвищення попиту на валютні інструменти з коротким терміном обігу, що обумовлено потребою в ліквідності та захистом від валютних ризиків.

Зростання обсягу інвестиційних цінних паперів протягом аналізованого періоду обсяг портфеля збільшився на 22,3%, що свідчить про посилення ролі державних цінних паперів у структурі фінансового ринку.

Перевага валютних інструментів в тому, що частка валютних боргових цінних паперів значно зросла як у середньо-, так і в короткостроковому сегментах, що демонструє їх привабливість у кризові часи. Зменшення частки довгострокових інструментів свідчить про зміну поведінки інвесторів, які віддають перевагу коротшим або середнім термінам обігу для зниження ризиків. Скорочення середньострокових інструментів у гривні означає зменшення цього сегмента може свідчити про посилення конкуренції з боку валютних паперів і низьку ліквідність таких інструментів. Посилення ліквідності короткострокових паперів розширення інструментів для підтримки короткострокових державних цінних паперів може сприяти стабільності фінансового ринку. Створення

механізмів захисту від валютних ризиків запровадження нових фінансових інструментів або хеджування ризиків сприятиме залученню інвесторів до гривневих паперів. Оптимізація довгострокових зобов'язань зменшення вартості обслуговування боргу через зниження купонних ставок та інших витрат може зробити ці інструменти привабливішими. Такі заходи сприятимуть зміцненню ринку державних цінних паперів, забезпечуючи більш стійке фінансування в умовах кризи.

Процентні ставки відіграють ключову роль у визначенні ефективності управління активами і зобов'язаннями банків. Порівняння ставок за 2022 і 2023 роки дозволяє простежити динаміку змін, обумовлену макроекономічною ситуацією, монетарною політикою та впливом геополітичних факторів. У досліджуваній період відбулися значні коливання ставок, особливо в гривневих інструментах, що свідчить про намагання Національного банку України (НБУ) стабілізувати економіку через інструменти процентної політики (табл 2.9).

Таблиця 2.9

Процентні ставки по фінансовим інструментам за 2022-2023 роки

Фінансовий інструмент	На 31 грудня 2023 р. % річних				31 грудня 2022 р. % річних			
	Долари США	Гривні	Євро	Інші валюти	Долари США	Гривні	Євро	Інші валюти
Активи								
Кореспондентські рахунки та депозити «овернайт» в Банках	1	-	1	-	2	-	1	-
Депозитні сертифікати НБУ	-	16	-	-	-	23	-	-
Кошти банків за рахунками умовного зберігання (ескроу) у НБУ	5	-	-	-	4	-	-	-
Дебіторська заборгованість за фінансовим лізингом	-	-	-	-	-	-	-	-
Кредити та аванси юридичним особам	8	11	4	-	8	11	5	-
Кредити та аванси фізичним особам	14	41	15	-	15	42	13	-
Інвестиційні цінні папери за СВПЗ	-	6	-	-	-	6	-	-
Інвестиційні цінні папери за СВИСД	5	15	3	-	4	12	3	-
Інвестиційні цінні папери за АС	-	-	-	-	-	19	-	-

Зобов'язання								
Кредити, отримані від міжнародних та інших фінансових організацій	-	3	-	-	-	3	-	-
Кошти клієнтів								
- поточні рахунки клієнтів	-	1	-	-	-	0	-	-
- строкові депозити юридичних осіб	-	5	0	-	-	4	0	-
- строкові депозити фізичних осіб	0	13	0	-	0	4	0	-
Випущені боргові цінні папери	-	16	-	-	-	13	-	-

Джерело: складено за даними фінансової звітності АТ КБ «Приватбанк»

Процентна ставка за доларами США знизилася з 2% до 1% річних, залишаючись незмінною для євро (1%) та інших валют (0%). У гривнях депозити «овернайт» не пропонували дохідності в жодному з років. Ставка за доларами США зросла з 4% у 2022 році до 5% у 2023 році. Цей ріст може свідчити про підвищення попиту на ескроу-рахунки як надійний інструмент зберігання коштів під час операцій із підвищеним ризиком. Процентні ставки за доларами США залишилися на рівні 8%, у гривнях – 11%, а в євро знизилися з 5% до 4%. Це свідчить про стабільність кредитних умов для корпоративного сектору в Україні, хоча інтерес до євро-кредитування зменшився.

У гривнях процентна ставка знизилася з 42% у 2022 році до 41% у 2023 році. Ставка в доларах США залишилася стабільною на рівні 14%, тоді як в євро вона зросла з 13% до 15%. Ставки за доларами США та євро залишилися на рівні 5% та 3% відповідно. У гривнях спостерігалось зростання з 12% до 15%.

Ставки за доларами США та євро залишилися на рівні 5% та 3% відповідно. У гривнях спостерігалось зростання з 12% до 15%.

Підвищення ставок у гривнях пояснюється підвищенням привабливості інструментів у національній валюті уряд України активно залучав кошти через державні облігації. Збільшенням обсягу випусків що могло призвести до конкурентної боротьби за інвесторів.

Кредити, отримані від міжнародних та інших фінансових організацій ставки в гривнях залишилися стабільними на рівні 3%. Це свідчить про сталість умов зовнішнього фінансування для України. Поточні рахунки клієнтів: У

гривнях ставка зросла з 0% у 2022 році до 1% у 2023 році, що свідчить про підвищення конкуренції за ресурси клієнтів. Строкові депозити юридичних осіб у гривнях ставка зросла з 4% до 5%, тоді як у доларах США та євро залишалася стабільною (0%).

Строкові депозити фізичних осіб у гривнях спостерігалось значне підвищення ставок із 4% у 2022 році до 13% у 2023 році. Ставки за гривневими борговими цінними паперами зросли з 13% у 2022 році до 16% у 2023 році. Це свідчить про збільшення вартості залучення коштів через ринок боргових зобов'язань.

РОЗДІЛ 3 НАПРЯМИ ПІДВИЩЕННЯ ЕФЕКТИВНОСТІ СИСТЕМИ УПРАВЛІННЯ ПОРТФЕЛЕМ ЦІННИХ ПАПЕРІВ КОМЕРЦІЙНОГО БАНКУ

3.1. Розрахунковий підхід для формування портфеля цінних паперів

Управління інвестиціями в акціонерний капітал АТ КБ «ПриватБанк» потребує розробки стратегії, що враховує потенційні прибутки та ризики, пов'язані з діяльністю компанії-емітента, включення акцій компаній з різних дуже перспективних секторів (ІТ, енергетика, агросектор), вибір активів з низькою або негативною кореляцією для зниження загального ризику портфеля, інвестування в компанії з високою прибутковістю, позитивною динамікою фінансових показників і коротким періодом відновлення. Аналіз таких показників, як ціна/прибуток, EV/EBITDA, за допомогою яких можна визначити недооцінку акції та потенціал її зростання та оцінка структури активів компанії, включаючи ліквідність і кредитне плече, надає можливість ефективного управління формуванням портфеля цінних паперів.

Також цьому сприяє використання альтернативних джерел інформації, таких як незалежні рейтинги, звітів аналітиків, новин ринку, застосування економіко-математичних моделей для оцінки ризику та потенціалу підприємства. Для підвищення ефективності управління запасами АТ КБ «ПриватБанк» має реалізовувати комплексний підхід, який поєднує в собі глибокий аналіз фінансових показників, галузевих перспектив і ризиків. Це зменшить вплив непередбачуваних факторів і забезпечить стабільний довгостроковий дохід. Оптимізація портфеля цінних паперів дуже чітко охоплює основні теоретичні аспекти, які використовуються для вирішення проблем управління банківським портфелем. Ось як це можна підсумувати та розвинути:

1. Очікувана дохідність портфеля розраховується за формулою 3.1($E(R_p)$):

$$E(R_p) = \sum (W_i * R_i) \quad (3.1)$$

(W_i —частка активу, R_i — дохідність активу)

Цей показник є основою для оцінки ефективності портфеля. Зваживши прибутковість кожного активу на основі його частки в портфелі, ми можемо оцінити середню очікувану прибутковість портфеля.

2. Портфельний ризик (σ_p)

Розглядаючи кореляцію між активами, можливо враховувати не лише їхні індивідуальні ризики, але й ризики, пов'язані з їх зв'язком. Важливо відзначити, що за допомогою правильного розподілу активів загальний ризик портфеля можна зменшити завдяки ефекту диверсифікації.

3. Коваріація та кореляція розраховується формула 3.2:

$$\sigma_p^2 = \sum_{i=1}^n \sum_{j=1}^n w_i w_j \sigma_i \sigma_j \rho_{ij}, \quad (3.2)$$

- σ_p^2 — дисперсія доходності портфеля;
- w_i, w_j — ваги активів i та j у портфелі;
- σ_i, σ_j — стандартні відхилення доходностей активів i та j ;
- ρ_{ij} — коефіцієнт кореляції між доходностями активів i та j ;
- n — кількість активів у портфелі.

Коваріація та кореляція забезпечують основу для оцінки взаємодії між двома активами в контексті ризику портфеля. Якщо активи мають низьку або негативну кореляцію, включення їх у портфель може зменшити загальний ризик.

4. Оптимізаційні заходи:

Minimize σ_p subject to $E(R_p) \geq E(R_{\text{target}})$

maximize $E(R_p)$ subject to $\sigma_p \leq \sigma_{\text{target}}$

Як уже зазначалося, оптимізаційну діяльність можна сформулювати як мінімізацію ризику при певному рівні прибутку або максимізацію прибутку при певному рівні ризику. Це дозволяє визначити оптимальний склад портфеля банку, який відповідає його інвестиційним цілям і профілю ризику.

5. Диверсифікація портфеля:

$$\sigma_p^2 = \sum_{i=1}^n w_i^2 \sigma_i^2 + \sum_{i=1}^n \sum_{j \neq i}^n w_i w_j \rho_{ij} \sigma_i \sigma_j \quad (3.3)$$

1. σ_p^2 — дисперсія (ризик) портфеля.
2. w_i, w_j — частка (вага) активу i або j у портфелі.
3. σ_i — стандартне відхилення (волатильність) активів i та j .
4. ρ_{ij} — коефіцієнт кореляції між доходностями активів i та j .
5. $\sum_{i=1}^n w_i^2 \sigma_i^2 / \sum_{i=1}^n w_i^2 \sigma_i^2$ — частка ризику, яка залежить від варіації окремих активів.
6. $\sum_{i=1}^n \sum_{j \neq i}^n w_i w_j \rho_{ij} \sigma_i \sigma_j$ — вплив кореляції між активами на загальний ризик.

Розподіл активів шляхом диверсифікації є важливим інструментом для зниження ризику портфеля. Вибір активів із низькою або негативною кореляцією може допомогти обмежити ризик, хоча окремі активи можуть демонструвати високий рівень волатильності.

Загалом, з економіко-математичної точки зору, завдання оптимізації портфеля передбачає побудову моделі, яка враховує прибутковість активів і ризику, а також їх взаємозв'язок, що дозволяє сформувати оптимальний портфель. Враховуючи ці фактори, банки можуть визначити найбільш ефективний розподіл капіталу для досягнення своїх фінансових цілей з точки зору мінімізації ризику або максимізації прибутковості.

Дуже добре структуровані підходи до задачі оптимізації формування портфелів цінних паперів:

Нижче наведено більш детальне пояснення кожного параметра:

1. Підхід 1 - максимальний ризик обслуговування: у цьому підході задачі оптимізації обмежується рівень ризику, встановлюючи максимально допустимий рівень ризику для портфеля. Водночас потрібно знайти таку структуру портфеля, яка гарантувала б максимальну прибутковість за умови, що ризику не перевищують певних меж. Це можна реалізувати за допомогою моделі оптимізації, яка враховує обмеження рівня ризику (наприклад, стандартне відхилення портфеля) і максимізує очікуваний прибуток.

2. Підхід II – певна прибутковість: замість цього визначається мінімальне значення прибутковості, а оптимізація полягає у пошуку такої структури портфеля, щоб прибутковість була не нижчою за задане значення. Це можна вважати мінімізацією ризику, якщо прибутковість обмежена.

У разі оптимізації портфеля, банківськими документами банк отримує інформацію про кількість і типи цінних паперів, які слід придбати для досягнення оптимальної структури високого рівня прибутковості та прийняттого ризику. Вибір типу активів (акції, облігації тощо) та їх кількості залежить від результатів оптимізаційної моделі, яка залежно від проблеми враховує ризик і прибутковість. Ці підходи допоможуть прийняти обґрунтовані рішення щодо визначення портфеля для досягнення бажаних фінансових результатів у контексті конкретних вимог і обмежень.

Визначення рівня прибутковості, прийнятого як мінімальне значення збільшення, наприклад, через середнє значення доходу протягом періоду. Мінімізація ризику може бути здійснена шляхом створення портфеля, що складається з низької кореляції, що знижує загальний ризик навіть при високій прибутковості. У цьому випадку завдання двох цілей: мінімізація ризиків при досягненні певного рівня прибутковості, що може вимагати додаткових стратегій управління активами та аналізу ринкової кон'юнктури.

Після вирішення цієї оптимізаційної задачі результати оптимізації вказують на найбільш ефективну комбінацію активів у кожному варіанті, яка відповідає заданим вимогам прибутковості та ризику. Акції, як правило, пропонують вищі прибутки, але також і більший ризик. Облігації пропонують більш стабільний дохід, але менші шанси на високі прибутки. Вибір типу цінного паперу також залежить від того, чи ринок на даний момент стабільний або перебуває в кризі, що впливає на співвідношення між різними активами. Такий підхід дозволяє розробити гнучку та адаптовану стратегію управління портфелем для досягнення оптимальних фінансових результатів у міру зміни ринкових умов.

Модель Марковіца базується на припущенні, що прибутки від різних активів можуть бути корельовані. Ця модель припускає, що інвестиційні результати не стоять окремо, а взаємопов'язані через кореляцію. Кореляція відображає ступінь, до якого зміни прибутку від одного активу можуть бути пов'язані зі змінами прибутку від інших активів.

Модель Марковіца (оптимальні моделі портфоліо) була розроблена в 1952 році Гаррі Марковіцем і базується на кількох основних припущеннях, зокрема:

1. Прибутковість акції розглядається як математичне сподівання її прибутковості. Це означає, що прибутковість кожного активу оцінюється на основі середнього значення історичних даних.
2. Ризик активу вимірюється кореневою середньою різницею доходів, а саме стандартним відхиленням, яке представляє коливання доходів навколо середнього значення. Це дозволяє оцінити волатильність активу.
3. Історичні дані щодо прибутків і ризиків повністю відображають майбутні тенденції. Це припущення спрощує моделювання, але не завжди відповідає дійсності, тому що ринок може змінюватися через нові фактори, яких не було в попередні періоди.
4. Кореляція між активами виражається лінійним коефіцієнтом кореляції, який дає змогу виміряти ступінь залежності між еволюцією прибутковості різних активів у портфелі. Коефіцієнт кореляції коливається від -1 до +1, де -1 вказує на загальну негативну кореляцію (активи рухаються в протилежних напрямках), а +1 вказує на загальну позитивну кореляцію (активи рухаються в одному напрямку). Це припущення є основою для розрахунку оптимального портфеля, який представляє мінімальний ризик при певному рівні доходності або максимальний доход при певному рівні ризику.

Відповідно до моделі Марковіца прибутковістю портфеля цінних паперів є середньозважена прибутковість паперів, його складових, яка визначається за формулою:

Доходність цінних паперів, їх складових, яка визначається за формулою 3.4:

$$Rp = \sum_{i=1}^N Wi \times ri \quad (3.4)$$

Де

N – кількість цінних паперів, про які йде мова;

Wi – частка цього цінного паперу в портфелі у відсотках;

Ri — продуктивність цього елемента.

Ризик портфеля цінних паперів визначається функцією:

$$\sigma = \sqrt{\sum_{a=1}^N \sum_{b=1}^N (Wa \times \sigma_a \times Wb \times \sigma_b \times \rho_{ab})} \quad (3.5)$$

Wab — відсоток часток цього цінного паперу в портфелі;

σ_a — ризик цих документів (середнє квадратичне відхилення)

ρ_{ab} – лінійний коефіцієнт кореляції

Модель Марковіці для розрахунку прямолінійних характеристик портфеля

$$\left\{ \sum_{i=1}^N Wi \times ri \right\} \quad (3.6)$$

$$\sqrt{\sum_{a=1}^N \sum_{b=1}^N (Wa \times \sigma_a \times Wb \times \sigma_b)} \leq \sigma_{req} \quad N \quad a = 1$$

$$Wi \geq 0; \quad \sum_{i=1}^N Wi = 1.;$$

Зворотна активність розраховується так само:

При застосуванні моделі Марковіца на практиці для оптимізації фондових портфелів

Використовується така формула:

1) Ефективність цінних паперів розраховується за формулою 3.7:

$$W = \frac{1}{T} \sum_{t=1}^T rit \quad (3.7)$$

Де: t - кількість минулих спостережень за даними прибутковості цінного папера;

2) Ризик для безпеки розраховується за формулою 3.8:

$$\sigma_i = \sqrt{\frac{1}{T-1} \sum_{t=1}^T (r_{it} - \bar{r}_i)^2} \quad (3.8)$$

3) Коефіцієнт кореляції між двома ефектами розраховується за формулою за формулою 3.9:

$$\rho_{ab} = \frac{1}{(T-1) \sigma_a \sigma_b} \sum_{t=1}^T [r_{at} - \bar{r}_a] * [r_{bt} - \bar{r}_b] \quad (3.9)$$

Застосування моделі Марковіца до умов сучасного українського фондового ринку. Розрахунок коефіцієнта кореляції для акцій, де потрібно розрахувати коефіцієнт кореляції між усіма парами, слід використовувати формулу, яка відповідає кількості можливих пар. Це дозволяє оцінити взаємозв'язок між різними активами та визначити їхні кореляції. Прибутковість акцій беручи до уваги ситуацію на українському фондовому ринку, де дивіденди не є стабільним фактором, відносна різниця в обмінних курсах є прибутковістю акцій. Це забезпечує точнішу оцінку в ситуаціях, коли коливання валюти мають значний вплив на прибутковість активів. Модель Марковіца ефективна на стабільних ринках. Це дозволяє створити портфель різних акцій, особливо з різних секторів, тим самим дозволяючи вам зменшити загальний ризик за рахунок диверсифікації.

Однак його найбільшим недоліком є те, що він використовує історичні дані для прогнозування майбутніх прибутків, що не завжди надійно в періоди нестабільності або різких змін на ринку. В умовах кризи або періодів високої волатильності обмеження цих моделей можуть стати значними, тому для більш точних прогнозів і коригування портфеля може знадобитися додавання класичних моделей, наприклад, з використанням адаптивних або надійних моделей, які враховують поточні ринкові умови, обставини та можливі майбутні зміни.

3.2. Методичні рекомендації щодо оцінки показників портфеля цінних паперів

Відновлення інвестиційної діяльності є ключовим завданням для української економіки, особливо в умовах нестабільності. Вирішальну роль у цьому процесі відіграє банківська система, яка є головним посередником у мобілізації та перерозподілі фінансових ресурсів. Ефективність його функціонування безпосередньо впливає на можливості економічного зростання, інноваційного розвитку та підвищення добробуту суспільства.

Трансформація української економіки вимагає:

1. Зміцнення довіри до банківського сектору шляхом покращення фінансової стабільності та підвищення прозорості.
2. Розвиток механізмів кредитування суб'єктів господарювання реального сектору, особливо малого та середнього бізнесу.
3. Активізувати ринок цінних паперів для залучення довгострокових інвестицій через банківські інструменти, такі як корпоративні облігації.
4. Удосконалити систему управління портфелем банківських активів.

Якість управління активами та пасивами комерційних банків є ключовим фактором, який впливає на розвиток економіки, особливо в умовах економічної нестабільності. Раціональне управління дозволяє:

1. Посилення інвестиційної діяльності. Ефективний інвестиційний портфель допомагає спрямовувати капітал у перспективні галузі, збільшуючи виробництво та створюючи нові робочі місця.
2. Забезпечення стабільності банку. Збалансоване управління активами та пасивами допомагає підтримувати ліквідність, мінімізувати ризики та підтримувати довіру інвесторів.
3. Задоволення потреб господарства через інвестиції в цінні папери, комерційні кредити та проекти розвитку банки сприяють зростанню ВВП і добробуту населення.

Якісна оцінка інвестиційного портфеля включає:

- Аналіз ринкових, кредитних ризиків і ризиків ліквідності допомагає уникнути значних втрат.

- Аналіз рентабельності та потенційної прибутковості портфеля, щоб забезпечити фінансову ефективність.
- Створити портфель із різними класами активів, щоб зменшити залежність від одного ринку чи інструменту.
- Постійний моніторинг ринку та підготовка до швидкої реструктуризації структури портфеля відповідно до змін економічної ситуації.

Оцінка показників портфеля цінних паперів банку є ключовим кроком у забезпеченні ефективного управління інвестиціями, збереження стабільності та максимізації прибутковості в умовах економічної невизначеності. У сучасній банківській практиці оцінка базується на використанні фінансово-економічного аналізу, математичних моделей і кількісних методів. Ці рекомендації спрямовані на систематизацію підходів до оцінки ефективності портфеля цінних паперів.

Оцінка портфеля цінних паперів повинна відповідати стратегічним цілям банку. Основні цілі включають:

Визначити рівень ризику та прибутковості портфеля.

- Оцінити його ліквідність. забезпечити відповідність портфеля нормативним вимогам.
- Підтримувати збалансовану структуру, яка враховує економічні та ринкові зміни.

Для досягнення цих цілей слід використовувати комплексний підхід до аналізу, який охоплює як кількісні, так і якісні методи. Оцінка портфеля цінних паперів є ключовим елементом управління активами банку, що забезпечує узгодженість стратегії управління із загальними цілями банку. Основні цілі такої оцінки можна деталізувати таким чином: оцінка ризику дозволяє визначити потенційні втрати для окремих активів або портфеля в цілому, тоді як аналіз прибутковості допомагає оцінити потенційну віддачу від інвестицій. Забезпечення спроможності банку швидко конвертувати свої активи в готівку без значної втрати вартості має важливе значення для виконання його зобов'язань перед клієнтами чи інвесторами.

Відповідність нормативним вимогам. Портфель повинен відповідати законодавчим і нормативним вимогам, включаючи стандарти ліквідності та ліміти на частки ризикованих активів. Баланс включає диверсифікацію активів з урахуванням макроекономічних умов, мінливих ринкових умов і довгострокової стратегічної мети банку.

Для досягнення цих цілей слід використовувати:

- Кількісні методи: моделювання ризику (VaR, CVaR), аналіз чутливості, оцінка переваг через регресійний аналіз, аналіз сценаріїв.
- Якісні методи: аналіз макроекономічних та галузевих умов, оцінка корпоративного управління, врахування нематеріальних факторів, таких як репутаційний ризик.

Таким чином, оцінка портфеля повинна забезпечувати системний підхід до прийняття рішень з урахуванням як фінансових, так і нефінансових аспектів.

В умовах нестабільності ринків необхідно забезпечувати ефективний моніторинг і аналіз основних характеристик портфеля, щоб мінімізувати ризики та досягати цільових показників прибутковості. Оцінка показників портфеля є складним процесом, який потребує використання як традиційних, так і сучасних підходів до аналізу. Метою таких рекомендацій є створення цілісної системи оцінювання, яка враховує специфіку банківської діяльності, стан фінансових ринків і можливості застосування економіко-математичних інструментів.

Адаптація економіко-математичних методів:

- Використання моделі оптимізації Марковіца для побудови ефективного портфеля в умовах підвищеної волатильності.
- Впровадження регресійних моделей для прогнозування прибутковості активів.
- Використання багатофакторного аналізу (наприклад, моделей CAPM або АРТ) для врахування специфічних ринкових факторів.

Першим етапом оцінки є аналіз структури портфеля. Це включає визначення частки кожного виду активів, таких як акції, облігації, деривативи або інші фінансові інструменти, у загальному обсязі портфеля. Важливо оцінити

рівень диверсифікації, оскільки надмірна концентрація інвестицій у певному секторі або інструменті збільшує ризики. У контексті портфеля банку ключовим завданням є забезпечення збалансованості між інструментами з високою ліквідністю, які дозволяють швидко отримати доступ до грошових ресурсів, і довгостроковими інвестиціями, що забезпечують вищу прибутковість. Якщо портфель включає корпоративні облігації або акції, варто оцінити, які галузі економіки представлені. Надмірна концентрація в одній галузі (наприклад, нерухомості чи енергетиці) підвищує ризики в разі кризи в цьому секторі.

Наступним важливим аспектом є оцінка прибутковості портфеля. Вона може здійснюватися через розрахунок середньозваженої дохідності активів з урахуванням їхньої ваги в портфелі. Окрім поточної прибутковості, необхідно аналізувати очікувану дохідність, що базується на прогнозах щодо зміни ринкових умов. Для цього можуть використовуватися регресійні моделі, які враховують ключові фактори впливу, такі як відсоткові ставки, інфляція, динаміка ВВП або інші макроекономічні показники.

Ризикові показники портфеля є невід'ємною частиною оцінки. Вони включають стандартне відхилення дохідності як міру волатильності, коефіцієнт Шарпа для визначення рівня компенсації за ризик, та бета-коефіцієнт, який характеризує чутливість активів до ринкових коливань. Банки також мають враховувати специфічні ризики, пов'язані з ліквідністю, кредитним ризиком, а також ризиком процентної ставки. У кризових умовах особливо актуальним є аналіз стрес-тестів, який дозволяє оцінити потенційні втрати у випадку несприятливих ринкових сценаріїв.

Аналіз стрес-тестів.

В кризових умовах стрес-тести є ключовими для оцінки стійкості портфеля. Вони моделюють екстремальні сценарії, наприклад:

- Різке падіння ринкових цін.
- Підвищення рівня дефолтів серед емітентів.
- Значні зміни валютних курсів або процентних ставок.

Результати стрес-тестів дозволяють виявити слабкі місця портфеля і розробити заходи щодо їхнього усунення.

Крім кількісних показників, важливо враховувати якісні характеристики портфеля. Вони включають аналіз кредитного рейтингу емітентів цінних паперів, динаміку їхніх фінансових результатів та стратегічну позицію на ринку. Наприклад, якщо портфель включає корпоративні облігації, необхідно враховувати фінансову стабільність компаній, які їх випустили, а також перспективи розвитку галузі, в якій вони працюють.

1. Кредитний рейтинг емітентів:

- Аналіз рейтингів: визначення надійності емітентів через рейтинги від таких агентств, як Moody's, S&P, Fitch. Високий рейтинг свідчить про нижчий ризик дефолту.
- Динаміка змін рейтингу: зміна кредитного рейтингу (підвищення або зниження) може бути сигналом для коригування структури портфеля.

2. Фінансові результати емітентів:

- Показники прибутковості: чистий прибуток, рентабельність продажів, рентабельність активів.
- Ліквідність: поточні коефіцієнти ліквідності, здатність покривати короткострокові зобов'язання.
- Структура боргу: рівень закредитованості компанії (Debt-to-Equity Ratio).

3. Галузевий аналіз:

- Перспективи галузі: оцінка темпів зростання галузі, регуляторних ризиків, рівня конкуренції. Наприклад, емітенти зі швидкозростаючих секторів (технології, відновлювальна енергетика) можуть мати більший потенціал доходності.
- Циклічність галузі: галузі, чутливі до економічних циклів (наприклад, будівництво чи автомобільна промисловість), можуть показувати сильну волатильність у кризові періоди.

4. Стратегічна позиція емітента:

- Ринкова частка: компанії з високою ринковою часткою мають конкурентні переваги, які можуть забезпечити стабільність дохідності.
- Інновації та інвестиції: високий рівень інноваційної діяльності може вказувати на перспективність компанії.
- Корпоративне управління: надійність управлінської команди, прозорість ведення бізнесу, дотримання принципів ESG (екологічна, соціальна відповідальність, управління).

Оцінка ліквідності портфеля є ключовим компонентом, оскільки вона визначає здатність банку виконувати свої зобов'язання. Ліквідність оцінюється через аналіз термінів погашення цінних паперів, обсягів торгів на ринку, а також наявності активів, які можна швидко реалізувати без значних втрат. Для забезпечення ліквідності банку важливо мати портфель цінних паперів з різними строками погашення. Це дозволяє збалансувати потребу в коштах у короткостроковій та довгостроковій перспективі. Висока ліквідність активу залежить від обсягу торгів на ринку. Чим вищий обсяг торгів, тим легше продати актив без значних втрат у ціні. Для цього застосовуються показники, такі як оборотність активів або коефіцієнт покриття ліквідністю. Цей показник визначає, наскільки активи банку можуть покрити його короткострокові зобов'язання у випадку кризової ситуації. Банки повинні забезпечувати підтримку мінімального рівня ліквідності відповідно до регулятивних вимог і внутрішніх політик.

Одним із сучасних підходів до оцінки портфеля є використання економіко-математичних моделей. Оптимізаційні моделі, такі як модель Марковіца, дозволяють знайти найкраще співвідношення між ризиком і дохідністю, розподіляючи активи таким чином, щоб досягти цільової прибутковості при мінімальному рівні ризику. Для аналізу впливу зовнішніх факторів можуть застосовуватися багатофакторні моделі, які враховують взаємозв'язки між різними змінними, такими як галузеві тренди або політичні події. Такі моделі дозволяють краще прогнозувати поведінку портфеля в майбутньому.

Важливим кроком є регулярний перегляд і корекція структури портфеля. Ринки є динамічними, і зміни в макроекономічному середовищі або

регулятивних умовах можуть суттєво вплинути на ефективність портфеля. Банки повинні впроваджувати системи моніторингу, які дозволяють оперативно реагувати на зміни. Це включає регулярний перегляд рейтингових оцінок, аналіз динаміки дохідності активів та перевірку відповідності портфеля стратегічним цілям банку. Необхідно також враховувати вплив податкових аспектів на ефективність портфеля. Наприклад, деякі типи активів можуть мати податкові пільги, що впливає на їхню дохідність. Окрім цього, варто аналізувати вплив інфляції, яка знижує реальну дохідність інвестицій, і розглядати способи хеджування інфляційних ризиків через використання інструментів, таких як інфляційно-захищені облігації або деривативи.

Впровадження рекомендацій щодо оцінки показників портфеля цінних паперів банку має базуватися на інтеграції кількісного та якісного аналізу, регулярному моніторингу, використанні сучасних економіко-математичних інструментів і врахуванні специфіки ринкового середовища. Такий підхід дозволяє не лише підтримувати стабільність портфеля, але й забезпечувати його стійкість до кризових явищ та досягнення стратегічних цілей банку.

3.3. Використання моделі лінійної регресії для прогнозування майбутніх результатів АТ КБ «ПриватБанк»

Використання математичних моделей у банківській діяльності є важливим інструментом для прогнозування та ухвалення ефективних управлінських рішень. В контексті комерційних банків ці моделі можуть допомагати прогнозувати рівень прибутковості активів. Завдяки цим інструментам банки отримують змогу приймати більш обґрунтовані рішення щодо управління активами, ризиками та фінансовими потоками, що сприяє підвищенню їх конкурентоспроможності й стабільності, особливо в кризові періоди.

Рентабельність активів (S) є ключовим показником ефективності діяльності комерційних банків, що демонструє, наскільки прибутково банк використовує свої активи для отримання доходів. Запропонована економіко-

математична модель дозволяє дослідити залежність рентабельності активів від двох основних факторів:

Прибуток до сплати податків ($F1$): характеризує прибутковість банку до врахування податкових зобов'язань. Багатство ($F2$): репрезентує сукупні активи банку, які забезпечують основу для генерування прибутків.

Формула 3.10 моделі представлена у вигляді:

$$S=f(F1,F2)t+\delta t,$$

де:

S — рентабельність активів у періоді t ;

$f(F1, F2)$ — функціональна залежність між рентабельністю активів, прибутком до оподаткування та багатством;

δt — випадкова похибка моделі для періоду t , що враховує відхилення між фактичними та розрахунковими даними;

$F1$ - прибуток до оподаткування;

$F2$ - сума активів.

Модель використовує статистичні дані за період з 2021 по 2023 рік, включаючи величину прибутку до сплати податків та сукупні активи банку. Використання двофакторного підходу дозволяє оцінити чутливість показника S до змін в $F1$ та $F2$. Параметр δt допомагає врахувати вплив неконтрольованих факторів, що можуть впливати на розрахункові результати.

За допомогою Excel можна:

- Побудувати регресійну модель залежності рентабельності активів від факторів $F1$ та $F2$. Оцінити коефіцієнти регресії для кожного фактора.
- Визначити рівень чутливості рентабельності активів до змін у прибутку до оподаткування та сукупних активах.
- Провести аналіз залишків δt для оцінки точності моделі.

Модель дозволяє ідентифікувати ключові фактори, які впливають на ефективність управління активами банку, та визначити стратегії для їх оптимізації.

Для виконання поставленого завдання використання Excel дозволить провести регресійний аналіз і визначити двофакторну модель залежності між рентабельністю активів (ROA), розміром прибутку до оподаткування (F_1) та сумою активів (F_2). Таблиця 3.1 заповнюється фактичними даними за аналізований період.

Таблиця 3.1

Статистичні показники діяльності АТ КБ «ПриватБанк» відносно обсягу рентабельності активів за 2021-2023 роки

Рік	Активи, млрд. грн.	Прибуток до оподаткування, млрд. грн.	Рентабельність активів, %
2021	401,3	35,06	8,95
2022	540,6	34,67	7,36
2023	680	72,76	11,92

Рентабельність активів (ROA, return on assets) є ключовим показником ефективності управління банківськими активами. Цей показник характеризує здатність банку генерувати прибуток з кожної одиниці активів. ПриватБанк, будучи найбільшим комерційним банком України, демонструє цікаву динаміку цього показника в контексті зростання обсягу активів і змін у прибутковості за період 2021–2023 років.

Для аналізу динаміки розглянемо такі дані:

- 2021 рік: активи — 401,3 млрд грн, прибуток до оподаткування — 35,06 млрд грн, рентабельність активів — 8,95%.
- 2022 рік: активи зросли до 540,6 млрд грн (+34,7%), прибуток до оподаткування склав 34,67 млрд грн (-1,1%), рентабельність активів знизилась до 7,36%.
- 2023 рік: активи збільшились до 680 млрд грн (+25,8%), прибуток до оподаткування зріс до 72,76 млрд грн (+109,8%), рентабельність активів досягла 11,92%.

Обсяг активів банку за досліджуваний період зріс на 278,7 млрд грн, або на 69,5%. Найбільший приріст був зафіксований у 2022 році (+34,7%), що можна

пояснити впливом війни та зміною структури активів зростання обсягів резервів, які банк формував на випадок кредитних ризиків. Збільшенням депозитної бази: населення та бізнес зберігають кошти в ПриватБанку через його надійність. Державним фінансуванням та підтримкою як державний банк, ПриватБанк міг отримувати додаткові ресурси через державні механізми. У 2023 році приріст активів уповільнився, але залишався значним. Це свідчить про стійкість банку в умовах продовження воєнного конфлікту та ефективність його фінансової політики.

Результатом буде таблиця 3.2 з коефіцієнтами регресії, які утворюють рівняння 3.2. виду:

Таблиця 3.2.

Вплив зміни абсолютних величин активів та прибутку до оподаткування їх структури на розмір рентабельність активів

Показники	Коефіцієнти
Y-перетин	7,746523045
Активи	-0,010966675
Прибуток до оподаткування	0,159851784

Використовуючи метод регресії в Excel, побудовано математичне рівняння, яке має вигляд за формулою 3.11:

$$S = 7,746523045 + -0,010966675 * (F1)t + 0,159851784 * (F2)t \quad (3.11)$$

F1: Чутливість до прибутку до оподаткування показує, як зміни у фінансових результатах впливають на рентабельність. F2: Вплив суми активів відображає їхню раціональну структуру.

Від’ємний коефіцієнт при F1 свідчить, що зі зростанням прибутку до оподаткування рентабельність зменшується. Це може бути пов’язано із залученням активів із меншою дохідністю або зростанням витрат. Позитивний коефіцієнт при F2 вказує на підвищення рентабельності при зростанні суми активів, що може бути результатом оптимізації активів.

Використовуючи отриману модель, можна розрахувати очікувані значення рентабельності активів на 1 січня 2024 року, підставивши значення за останній

звітний період. Результати моделювання свідчать про раціональне використання активів на 819,33 млрд.грн. та збереження їх ліквідності. Ця модель є інструментом для аналізу фінансової ситуації та прийняття зважених управлінських рішень у майбутньому. Також можна скористатися визначеними значенням прибутку до оподаткування 85,19 млрд.грн.

$$S = 7,746523045 + -0,010966675 * 819,33 + 0,159851784 * 85,19 = 12,37\%$$

Використовуючи отримані значення у формулі 3.2. можна отримати прогнозне значення рентабельності активів на 2024 рік 12,37%.

ВИСНОВКИ

Динаміка торгів на фондовому ринку України за останні 10 років демонструє, що ринок зазнав значних змін, зумовлених як внутрішніми кризами, так і зовнішніми викликами. Головний акцент змістився на державні облігації, тоді як інші інструменти втратили популярність. Для забезпечення сталого розвитку фондового ринку України необхідно диверсифікувати фінансові інструменти, покращити регуляторне середовище та створити сприятливі умови для залучення інвесторів.

Аналіз активів АТ КБ «ПриватБанк» за 2021-2023 роки показує позитивні зміни в структурі активів, зокрема збільшення грошових коштів, зобов'язань перед іншими банками та інвестицій в цінні папери. Така динаміка свідчить про прагнення банку до забезпечення високої ліквідності, зниження ризиків та стабілізації фінансового становища у кризових умовах. Водночас банк проявляє обережність щодо довгострокових інвестицій, підтримуючи відносну стабільність основних засобів та нематеріальних активів, що дозволяє уникнути додаткових ризиків. АТ КБ «ПриватБанк» протягом 2021-2023 років демонструє позитивну динаміку розвитку з урахуванням зростання зобов'язань та збільшення власного капіталу, що сприяє зміцненню його фінансової стійкості. Збільшення валюти балансу та високий коефіцієнт фінансового важеля свідчать про значне зростання операційної активності банку та залучення великого обсягу зовнішніх ресурсів. Одночасно банк намагається оптимізувати управління власним капіталом та зменшити ризики, що пов'язано зі зниженням фінансового важеля у 2023 році.

Таким чином, у рамках депозитної діяльності ПАТ КБ «ПриватБанк» демонструє активну політику щодо залучення ресурсів, що дозволяє збільшити обсяг активів та забезпечити ліквідність для підтримки різних фінансових операцій. Однак, високий рівень зобов'язань вимагає обережності при управлінні ризиками, щоб зберегти стійкість у випадку погіршення економічних умов.

Аналіз структури та динаміки пасивів АТ КБ «ПриватБанк» за період 2021-2023 рр. свідчить про стабільне зростання зобов'язань, зокрема коштів клієнтів, що підвищує можливості банку для здійснення інвестицій та кредитування. Одночасно банк нарощує резерви та зменшує накопичений дефіцит, що позитивно впливає на його фінансову стійкість.

Зростання обсягу інвестиційних цінних паперів протягом аналізованого періоду обсяг портфеля збільшився на 22,3%, що свідчить про посилення ролі державних цінних паперів у структурі фінансового ринку. Перевага валютних інструментів частка валютних боргових цінних паперів значно зросла як у середньо-, так і в короткостроковому сегментах, що демонструє їх привабливість у кризові часи. Зменшення частки довгострокових інструментів це свідчить про зміну поведінки інвесторів, які віддають перевагу коротшим або середнім термінам обігу для зниження ризиків. Скорочення середньострокових інструментів у гривні зменшення цього сегмента може свідчити про посилення конкуренції з боку валютних паперів і низьку ліквідність таких інструментів.

Незначні зміни в ставках за активами та зобов'язаннями у доларах свідчать про стабільність міжнародного ринку. Зростання ставок у гривнях характерно як для активів, так і для зобов'язань, що відображає високий попит на гривневі інструменти. Зміни ставок у євро відображають політику ЄЦБ і зменшення попиту на інструменти в єрвалюті. Зменшення ставок за депозитними сертифікатами НБУ вказує на пом'якшення монетарної політики в Україні.

ПриватБанк демонструє стійке зростання активів, що свідчить про довіру клієнтів і держави. Зниження рентабельності у 2022 році є природним у кризових умовах, але банк швидко відновив показники завдяки ефективному управлінню. Зростання рентабельності у 2023 році до рекордного рівня (11,92%) підтверджує конкурентоспроможність банку.

Модель демонструє ефективність використання активів і раціональність управління прибутком. Завдяки економіко-математичному підходу та Excel можна не лише аналізувати поточну ефективність, але й прогнозувати майбутні результати, забезпечуючи оптимальний рівень ліквідності та рентабельності.

Результати моделювання свідчать про раціональне використання активів і підтримку їхньої ліквідності. Ця модель є інструментом для аналізу фінансового стану та ухвалення обґрунтованих управлінських рішень у майбутньому.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Абдуллаєва А., Складанюк М. Особливості інвестування у військові облигації. *Економіка та суспільство*. 2022. №44. URL: <https://doi.org/10.32782/2524-0072/2022-44-52>
2. Арич М. І., Дем'яненко І. І. Н. Сучасний стан, ризики та перспективи торгівлі цінними паперами в Україні. *Наукова робота НУХТ*. 2022. Вип. 28. № 3. с.
3. Білозір М. Р. Принципи регулювання ринку цінних паперів. *Фінансовий ринок*. 2018. URL: <http://libfor.com/index.php?newsid=3438>.
4. Богріновцева Л.М., Вергелюк Ю.Ю., Коваленко Ю.М. Державні облигації як інструмент інвестування в періоди фінансової нестабільності. *Ринкова інфраструктура* . 2023. С.157-162.
5. Гончарук Д. В., Дзюрах Ю. М. Цільові зобов'язання держави в системі державної підтримки сільського господарства. *Державне та місцеве самоврядування муніципалітет*. 2018. № 1. С. 67-74. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/dums_2018_1_11
6. Гудзь О.Є., Стецюк П.А.: навчальний посібник. Львів: ТзОВ «Галицька єдиноправна унія», 2020. 223 с.
7. Горбова Г.В., ДанилківХ.П. Оцінка рівня розвитку ринку облигацій в Україні. Інституційний репозитарій НУ «Львівська політехніка». URL: <http://ena.lp.edu.ua>
8. Дубогриз Е. Держбанки: валіза без ручки. БУДИНКИ Україна. Центр соціально-економічних досліджень 2021.40с. URL: https://cost.ua/content/uploads/sites/2/2021/12/CASE_zvit_derzh_banky_5.pdf
9. Долінський Л.Б. Оцінка кредитного ризику та управління борговими цінними паперами: моногр. Київ: КНЕУ, 2017. – 551 с. URL: <https://kneu.edu.ua/userfiles>
10. Застосування сучасної теорії портфоліо до портфоліо. Модель управління капітальними активами (САРМ). Необхідна плата Теорія арбітражу доходу.

Оцінка ефективності управління портфелем цінні папери. Критерій врожайності. URL: <https://buklib.net/books/26654/>

11. Куєлев М. О., Стабіас С. М. Пріоритети розвитку комерційного ринку титулів в Україні : моногр. Київ: «Центр учбової літератури», 2020. 176 ф.
12. Качула С.В., Халатур С.М., Павлова Г.Є., Лисяк Л.В., Дуброва Н.П. Менеджмент інвестує : освіта. Інструкція Дніпро : Моноліт, 2022. 204 ф.
13. Креу М. Поняття та розуміння фінансової безпеки ринку цінних паперів. Економічний аналіз. 2022. Том 32. № 2. Ф. 45-52.
14. Кужелев М. До. (2016) Розвиток інфраструктури ринку цінних паперів: ядро та елементи. *Збірник наукових праць Університету ДПС України*. № 2. 145-156.
15. Мажара Х.Р., Моделювання оптимального інвестування портфеля, орієнтованого на мінімізацію ризику. *Сучасна економіка*. 2023. № 38 (2023). Я. 69-75. URL: [https://doi.org/10.31521/modecon.V38\(2023\)-11](https://doi.org/10.31521/modecon.V38(2023)-11)
16. Національна комісія з цінних паперів та фондового ринку. URL: <https://www.nssmc.gov.ua/>
17. Шевченко О. ІН. Місце НКЦПФР у системі організацій, що надають адміністративні послуги. *Наукові записки Львівського університету комерції та права. Серія економічна. Юридична серія*. 2022. Число 32. С. 249-257.
18. Лаптев В.Г., Білаш А. ТАНЕЦЬ. Характеристика корпоративних цінних паперів в Україні. *Інвестиції: практика та досвід*. 2018. № 23. С. 55-60. URL: <http://www.investplan.com.ua/?op=1&z=6414&i=9>
19. Лактіонова О.У.Н. Посібник до вивчення дисципліни «Інвестиції». Вінниця: «Донецький національний університет імені Василя Стуса», 2019. 256 с.
20. Мажара Х.Р., Так. КА. Моделювання оптимального інвестування портфеля, орієнтованого на мінімізацію ризику. *Сучасна економіка*. 2023. № 38 (2023). Я. 69-75. URL: [https://doi.org/10.31521/modecon.V38\(2023\)-11](https://doi.org/10.31521/modecon.V38(2023)-11)
21. Моїсєєнко І., Ревак І., Миськів Г., Чапляк Н. Інститутний аналіз: навч. Довідник Львів: ЛьвДУВС, 2019. 276 с.

22. Оучкаленко І.О., Добровольська Н.М. Модель механізмів Нагляд за фінансовою безпекою банківського сектору. *Становлення ринкової економіки в Україні*. 2017. Випуск 38. С. 64-70.
23. Офіційний сайт Національного банку України. Статистика фінансового сектору: сайт. URL: <https://bank.gov.ua/ua/statistic/sector-financial>
24. Опря А.Т. Statistiche/A.T. – Мёныра е hyrjes: http://pidruchniki.com/11570718/statistika/korelyatsiyno-regresiyuiy_analiz.
25. Огірко О. Роль державного кредиту в економічному розвитку України. *Інноваційна економіка*. 2021. №1-2. т. 28-33. URL: doi: <https://doi.org/10.37332/2309-1533.2021.1-2.4>
26. Поняття «Кореляційно-регресійний аналіз» – Спосіб доступу: <http://ukr.vipresehebnik.ru/entsiklopediya/56-k/3928analiz.html>.
27. Пелявоз Т. М., Глущенко Л. Д., Коваль Н. О. сучасний стан ринку корпоративних цінних паперів Великобританії MIS Economy and Society. 2023. Випуск 51. URL: <https://economyandsociety.in.ua/index.php/journal/article/view/251>
28. ПриватБанк: фінансова звітність – Режим доступу: <https://privatbank.ua/about/finansovaja-otchetnost>
29. Рисін В., Папірник С. Трансформація ролі банків на ринку державних боргових цінних паперів. *Економіка і суспільство*. 2022. № 44. DOI: <https://doi.org/10.32782/2524-0072/2022-44-6>
30. Річний фінансовий звіт за 2021 рік. Офіційний сайт АТ КБ «ПриватБанк». URL: https://static.privatbank.ua/files/doc2_09092022.pdf
31. Річний фінансовий звіт за 2022 рік. Офіційний сайт АТ КБ «ПриватБанк». URL: https://static.privatbank.ua/files/dod1_01052023_2022.pdf
32. Річний фінансовий звіт за 2023 рік. Офіційний сайт АТ КБ «ПриватБанк». URL: https://static.privatbank.ua/files/Richnyy_zvit_zh_2023.pdf
33. Стефан Л. Б., Македонська Н. В. Тенденції розвитку фондової біржі в Україні. *Інфраструктура ринку*. 2020. Випуск 42. МЕ. 338-345.
34. Сазонець І.Л., Федорова В.А., Гладченко А.Ю. Інвестиції. 2-е видання. Ручне виховання. Каравела, 2021. 392 с.

35. Стипендія: Мануель. У 2-х кн. Книга 1. Затвердження Ген МОН / Під керівництвом В.Д. Базилевича. К., 2015. 621 с.
36. Татарін Н.Б., Бундс Н.Б., Кравчук А та ін. Я. Українська наука: сучасні проблеми стану та розвитку. *Молодий вчений*. 2021. № 3 (91). Я. 379-383. URL: <https://doi.org/10.32839/2304-5809/2021-3-91-79>
37. Майорова Т. В. Інвестиційна діяльність: навчальний посібник; ред. 4, журнал. доп. Київ: ЦУЛ, 2016. 376 с.
38. Третякова О. В., Харабара В. М., Грешко Р. І. Ринок фінансових послуг: навчальний посібник. Чернівці: Чернівецький національний університет ім. Федьковича, 2022. 118 с.
39. Ушакова О.А. Банківські операції : навч. Мануїл Рівне: НУВГП, 2021. 226 с.
40. Фінансовий менеджмент у банківській справі : Журавльова Т.О., Макаренко Ю.П., Турова Л.Л., Сірко А.Ю. Дніпро: Пороги, 2021. 360 с.
41. Хома І., Антощук І. ОВДП як інструмент впливу на монетарно-фіскальне регулювання в Україні. *Економічний простір*. 2022. № 181. С. 64-71. DOI: <https://doi.org/10.32782/2224-6282/181-11>
42. Черкасова С. В.І.Н. Банківська інвестиційна діяльність на національному фондовому ринку. *Підприємництво і торгівля*. 2019. № 24. С. 51-58. URL: <http://lute.lviv.ua/fileadmin/www.lac.lviv.ua/data/DOI/2522-1256-2019-24-07.pdf>
43. Чічков С. Наслідки запровадження воєнного стану на українських ринках капіталу. *Українське товариство*. 2022. № 1 (80). Я. 63-86.
44. Шелудько Н. М. Дисфункція інвестування на фондовому ринку в Україні: інституційна складова. Економічні свободи для зміцнення соціально-економічного контексту Розвиток України в умовах глобальних трансформацій / За ред.І.Н. Юрчишин. Київ: Заповіт, 2020. С. 126-137.
45. Шовкопляс Г. Впровадження міжнародних стандартів регулювання ринків фінансових послуг в Україні: правові аспекти. *Підприємництво, економіка та правосуддя*. 2017. № 12. С. 107-111.

46. Юрчук Н.П. Використання економіко-математичних методів в управління інноваційним розвитком економічних систем. *Інвестиції: практика та досвід*. 2015. № 18. МЕ. 28-32.
47. Юрчук Н.П. Перспективи розвитку інформаційних технологій у банківській системі. *Ефективна економіка*. 2015. № 9. URL : <http://www.economy.nayka.com.ua>.
48. Дятлова Ю.В., Бородаєнко Н.В., Кердівар В.В. Інвестиційний ринок України: стан та перспективи розвитку. Керівник: *Донецький офіційний журнал Університет управління*. 2018. № 2 (79). Я. 66-72.
49. Дятлова Ю.В. Методологічне підґрунття дослідження розвитку банківського сектору національної економіки. *Менеджер: Вісник Донецького державного університету управління*. 2020. Серія «Економіка». № 4 (89). С. 21-30.
50. Harbar J.V., Harbar V. ET. Сфери діяльності банків на Українській фондовій біржі. *Науковий вісник Херсонського державного університету* 2015. ВП.2. С. 119-124.

ДОДАТКИ

Додаток А

Акціонерне товариство комерційний банк «ПРИВАТБАНК»

Період 2021 рік, 12 міс.

Кількість працівників понад 22 тис. чоловік

код ЄДРПОУ — 14360570

Таблиця А.1 - Динаміка та структура активів АТ КБ «Приватбанк» у 2021-2023 рр., млрд. грн.

Показник	Роки			Абсолютне відхилення млрд.грн		Відносне відхилення %	
	2021	2022	2023	2022-2023	2022-2021	2022-2021	2023-2022
Грошові кошти та їх еквіваленти та обов'язкові резерви	52,84	96,38	152,28	55,9	43,54	82,40	57,99
Заборгованість інших банків	26,24	103,84	134,23	30,39	77,6	295,73	29,26
Кредити та аванси клієнтам	68,22	68,08	92,01	23,93	-0,14	-0,21	35,15
Інвестиційна нерухомість	1,98	2,15	2,34	0,19	0,17	8,59	8,83
Інвестиційні цінні папери СВІПЗ	93,1	95,72	100,37	4,65	2,62	2,81	4,85
Інвестиційні цінні папери СВІСД	129,07	143,92	171,47	27,55	14,85	11,51	19,14
Поточні податкові активи	9,98	9,08	0,04	-9,04	-0,9	-9,02	-99,55
Інвестиції в дочірні підприємства	-	0,03	0,03	-	-	-	-
Відстрочені податкові активи	-	1,1	1,95	0,85	-	-	77,27
Інвестиційні цінні папери за АС	0,107	0,116	-	-	0,009	8,41	-
Основні засоби та нематеріальні активи	6,07	6,62	5,12	-1,5	0,55	9,06	-22,65

Інші фінансові активи	2,64	4,31	9,49	5,18	1,67	63,26	120,18
Інші активи	9,71	9,19	9,09	-0,1	-0,52	-5,36	-1,08
Активи, утримувані для продажу (або груп вибуття)	0,007	0,064	0,02	-0,044	0,057	814,29	-68,75
Всього активів	401,3	540,6	680,00	139,4	139,3	34,71	25,78

Додаток Б

Таблиця Б.1 - Динаміка, склад та структура пасивів АТ КБ «Приватбанк»
у 2021-2023 рр.,млрд.грн.

Стаття	2021	2022	2023	Абсолютне відхилення млрд.грн.		Відносне відхилення %	
				2022-2021	2023-2022	2022-2021	2023-2022
Кошти клієнтів	325,30	471,97	555,52	146,67	83,55	45,09	17,70
Відстрочене зобов'язання з податку на прибуток	0,16	-	-	-	-	-	-
Забезпечення	3,65	5,80	5,43	2,15	-0,37	58,90	-6,38
Інші фінансові зобов'язання	3,77	2,63	3,03	-1,14	0,4	-30,24	15,21
Інші нефінансові зобов'язання	1,80	2,27	2,74	0,47	0,47	26,11	20,70
Поточні податкові зобов'язання	0,01	-	25,79	-	-	-	-
Інші залучені кошти	-	0,13	2,63	-	2,5	-	1923,07
Всього зобов'язань	334,68	482,80	595,16	148,12	42,36	44,26	23,27
Акціонерний капітал	206,06	206,06	206,06	-	-	100,00	-
Емісійний дохід	0,02	0,02	0,02	-	-	-	-
Резерви та інші фонди банку	9,70	11,45	12,95	1,75	-	18,04	13,1
Інші резерви	-4,09	-15,17	-1,74	11,08	-13,43	270,90	-88,53
Результат від операцій з акціонерам	12,17	12,17	12,17	-	-	-	-
Накопичений дефіцит	-157,25	-156,75	-144,62	15,77	-12,13	-0,32	-7,74
Всього власного капіталу	66,61	57,78	84,84	-8,83	27,06	-13,26	46,83
Всього власного капіталу та зобов'язань	401,30	540,58	680,00	139,29	139,42	34,71	-99,99